

BISMIL'LAHI'R-RAHMANI'R-RAHIM

VETËKONTROLI DHE LLOGARIDHËNIA

Imam Gazali

Prishtinë, 2018

Ihjau Ulumid-din
Ringjallja e diturive fetare
Imam Gazali

Titulli i originalit
Kitabu'l-murakabe ve'l-muhasebe
Libri 38

Përgatiti dhe përktheu
Is-hak Shala dhe Abdullah B. Ferizi

Lektor
Sezai Sylejmani

Me emrin e Allahut, Mëshiruesit, Mëshirëbërësit

PARATHËNIE

Hamd (falënderimi) i takon vetëm Allahut, që mbikqyrë veprimet tona, të mira e të këqija, dhe e di se çfarë bën secila gjymtyrë. Bile, Ai i di edhe fshehtësitë që gjenden në zemra. Allahu di çdo gjë, qoftë ajo në lëvizje apo në qetësi, në tokë e në gjithësi - qoftë edhe sa thërrmia - dhe asgjë nuk është jashtë njohurisë së Tij.

Ai do të kërkojë llogari për gjithçka, qoftë ajo pak ose shumë, e fshehur apo e hapur. Sado që të jenë të pakëta ibadetet, Allahu i pranon dhe shpërblen për to, e sado shumë a të mëdha të jenë gjynahet, Allahu i falë. Ai kërkon llogari prej robëve me qëllim që ata të njohin veten e tyre, t'ishfaqin vetes atë që kanë përgatit për të ardhmen, prandaj duhet të mësohen që në dynja të kërkojnë llogari nga vetja për atë që bëjnë, e të përmirësojnë veten.

Kjo është për t'i njoftuar ata se nëse në dynja nuk bëjnë llogarinë e vetes, në mahsher do të përballen me vështirësi, dhe nëse Allahu Teala nuk ua pranon kapitalin e tyre të vogël - ibadetet shumë të pakëta që i kanë bërë ata - do të shkatërrohen. Allahu Teala është përsosuri absolute dhe rahmeti i Tij përfshin të gjithë njerëzit.

Me mirësinë e Tij, zemrat u zgjeruan për të pranuar imanin. Me bereqetin e Tij, gjymtyrët bënë ibadet dhe u edukuan me edukimin Islam. Me udhëzimin e Tij, errësira e injorancës u largua prej zemrave e ato u ndriçuan me dritën e diturisë, dhe arritën qetësinë. Me ndihmën e Tij, nga zemrat u larguan hilet e shejtanit dhe vesveset. Me mirësinë e Tij, sevapet në peshore janë më të rënda e gjynahet peshojnë më lehtë. Dhe me ndihmën e Tij, ibadetet u lehtësuan për ata që bëjnë ibadet. Edhe mirësia është prej Tij, edhe dënimi është prej Tij. Edhe largimi është prej Tij, edhe afrimi është prej Tij. Edhe lumturia është prej Tij, edhe brenga është prej Tij.

Salat dhe selam zotërisë sonë dhe zotërisë së të gjithë Pejgamberëve, Muhammedit s.a.v.s., ehli bejtit të pastër në të jashtmen e të brendshmen, dhe as'habëve, udhërrëfyes të myslimanëve të devotshëm.

E pas kësaj, dije se Allahu Teala thotë:

“Në ditën e gjykimit Ne do të vëmë peshoja të drejta, e askujt nuk i bëhet e padrejtë asgjë, edhe nëse (vepra) është sa pesha e një kokrre të melit, Ne do ta sjellim atë. E mjafton që Ne jemi llogaritës.”

21-Enbija: 47

“Dhe, do të sillët Libri, (i punëve që kanë bërë), e do t'i shohësh mëkatarët se si tmerrohen nga ato që gjenden në të dhe thonë: “Të mjerët ne, çfarë është ky libër! Nuk po lëjka as të voglën as të madhen (punë) pa e numëruar”. Dhe, do të gjejnë të shënuar atë që kanë punuar. Rabbi yt, nuk i bën askujt padrejtësi.”

18-Kehf: 49

“Në ditën, kur Allahu i ngjall të gjithë e i njofton për veprat që kanë bërë. Allahu të gjitha i ka shënuar, edhe pse ata i kanë harruar. Allahu është dëshmitar i çdo gjëje.” 58-Muxhadele: 6

“Atë Ditë njerëzit do të paraqiten grupe-grupe, që t’u tregohen veprat e tyre:

kush ka bërë ndonjë të mirë, qoftë sa një thërmijë, do ta shohë atë,

e kush ka bërë ndonjë të keqe, qoftë sa një thërmijë, do ta shohë atë.” 99-Zelzel: 6-8

“..çdokujt, do t’i jepet ajo që ka fituar, - dhe askush nuk do të dëmtohet.” 2-Bekare: 281

“Ditën kur çdo njeri e gjen pranë vete atë që veproi mirë ose keq, e për atë të keqe që bëri, do të dëshirojë që në mes tij dhe asaj të jetë një distancë shumë e madhe (e mos ta shohë). Allahu u jep të frikësohen prej dënimit që vjen prej Tij.” 3-Ali Imran: 30

“Ta dini se Allahu e di çka fshehni në vete, pra kini frikë prej Atij.” 2-Bekare: 235

Nga të gjitha këto ajete, njerëzit që u është hapur syri i zemrës e kuptojnë se Allahu Teala i mbikëqyr, e shumë shpejt do të përgjigjen edhe për një thërmijë, dhe do të japin llogarinë. Gjithashtu, e kuptojnë se e vetmja zgjidhje për të shpëtuar nga këto rreziqe është kontrollimi i vazhdueshëm i vetes, kur janë në lëvizje apo qëndrojnë në vend, si edhe kërkimi i llogarisë nga vetja për veprimet e bëra.

Ai që i jep llogari vetes tani, para se të japë llogari në ditën e gjykimit, sigurisht që kjo do t'i bëhet lehtësi kur të përgjigjet e të japë llogari, dhe e kupton se prej kësaj përfiton. Ai që në dynja nuk i jep i llogari vetes, në ahiret bëhet pishman, në mahsher pritja i bëhet e gjatë dhe e kupton që do të përfundojë në gjendje të mjerë dhe i poshtëruar.

E kur këto të vërteta i zbulohen njeriut largpamës, ai e kupton se nga kjo gjendje shpëton vetëm me zbatimin e urdhreve të Allahut Teala. Allahu Teala urdhëron durimin, por edhe kontrollimin e vetes:

“O besimtarë! Bëhuni të durueshëm dhe të qëndrueshëm (në durim), bëhuni të vendosur kundër armikut dhe rrini të përgatitur, që të shpëtoni.”

3-Ali Imran: 200

Dhe ata u bënë të qëndrueshëm duke kushtëzuar veten që t'i përshtaten sunnetit (*musharet*), me vetëkontroll (*murakabe*) e me dhënie llogari vetes (*muhasebe*), me dënim të vetes (*muakabe*) e me luftë kundër nefsit të vet (*muxhahede*), si dhe me qortim të vetes (*muatebe*). Është e nevojshme të shpjegohen hollësisht këto grada, hakikati dhe vlera e lartë e secilës prej tyre dhe veprimet në to, e kështu të sqarohet esenca e llogaridhënies. Prandaj t'i shpjegojmë këto grada.

Grada e parë

MARRËVESHJA E KUSHTËZUAR

Dije se tregtari bën llogari me ortakun në tregti, për të fituar. Tregtari, duke kërkuar ndihmë prej ortakut, ia dorëzon atij kapitalin, dhe pas tregtisë e bën llogarinë. Edhe mendja në rrugë të ahiretit është si një tregtar. Fitimi që synohet është pastrimi i nefsit –vetvetes, sepse vetëm me pastrimin e vetes arrihet shpëtimi.

Allahu Teala thotë:

**“Pra, ka shpëtuar ai që e pastroi vetveten
E ka dështuar ai që e poshtëroi vetveten.”**

91-Shems: 9-10

Shpëtimi i nefsit është në veprimet e drejta. Ndërsa në sigurimin e këtij fitimi, mendja kërkon ndihmën e nefsit. Ashtu siç kërkon tregtari ndihmë nga punëtori dhe ortaku për mallrat, edhe mendja kërkon ndihmë nga nefsi për pastrimin e nefsit.

Tregtari ka qëllim të mos veprojë si kundërshtar që grindet me ortakun në fitim, prandaj së pari bëjnë marrëveshje mes vete për disa kushte, dhe pajtohen. Tregtari e kontrollon ortakun në situatat kur duhet, i kërkon llogari, por edhe e qorton. Edhe mendja me nefsin pajtohen për disa kushte dhe bëjnë marrëveshje, pastaj i tregohet nefsit se çfarë duhet bërë.

Nefsi udhëzohet në rrugë të shpëtimit dhe i jepen urdhra të prerë për të hyrë dhe qëndruar në këtë rrugë. As për një çast nuk e lë pa mbikqyrje, sepse nefsi atëherë tradhton, dhe kështu humbë, si një skllav i arratisur, i cili kur e gjen rastin, keqpërdorë pasurinë e kështu zhytet në gjynah.

Edhe pas trajtimit, nefsi duhet vazhdimisht të mbikqyret dhe t'i kërkohet të respektojë kushtet, sepse në këtë *"tregti"* përfiton kur të arrijë në *Sidretul Mynteha*, bashkë me pejgamberët a.s. dhe shehidët, e të hyjë në xhenetin *Firdevs*.

Prandaj, nefsit (vetes) në këtë çështje duhet kërkuar llogari të hollësishme, dhe kjo është më e rëndësishme se sa llogaritja e fitimit të dynjallëkut, që është i përkohshëm. E fitimi i përkohshëm nuk ka vlerë. Aq më shumë, e keqja e përkohshme është më e mirë se e mira e përkohshme; kur të keqes i kalon koha, vjen gëzimi, dhe e keqja zhduket. Por, kur të mirës i kalon koha, mbetet një mërzi e vazhdueshme.

Poeti thotë:

*"Bregën më të madhe unë qe e shoh,
Është kur më zhduket lumturia që njoh."*

Për këtë arsye, njeriu i kujdesshëm, që i beson Allahut dhe ahiretit, e ka obligim t'i kërkojë llogari nefsit, ta kontrollojë veten në secilin veprim, sjellje e mendim, dhe vazhdimisht ta mbikqyrë nefsin e vet.

Secila frymë në këtë jetë është një xhevahir me vlerë të paçmueshme, dhe nuk ka kundër-vlerë për t'u kompensuar. Të harxhohet ajo frymë kot, ose të përdoret në të keqe, është një dëm i madh, të cilin i mençuri nuk ia lejon vetes.

Prandaj kur njeriu falë sabahun, duhet të caktojë një kohë për nefsin, e të bëjë marrëveshje për disa kushte. Tregtari bën marrëveshje të tillë me ortakun kur ia dorëzon kapitalin atij.

Me këtë rast, njeriu i thotë nefsit (vetes):

“Kapitali im është jeta ime. Kur shkon jeta harxhohet edhe kapitali, e atëherë mbetem i privuar edhe prej tregtisë edhe prej fitimit. Sot është ditë e re, e Allahu Teala e ka shtyrë exhelin tim edhe një ditë, dhe më ka dhuruar mirësi.

Nëse do të ma merrte shpirtin, do të doja që të më kthente edhe një ditë për të bërë ibadet dhe veprime të hairit. Tani prano që ke vdekur o nefsi (i imi) dhe mendo që je kthyer prapë në këtë botë, e mos e harxho ditën kot. Çdo frymë është një xhevahir i paçmueshëm.

O nefsi! Dije mirë se dita e nata janë njëzet e katër orë!”

Prandaj na është lajmëruar se në ditën e kijametit para njeriut sjellen njëzet e katër kuti të mbyllura, nga një për secilën orë, në secilën ditë të jetës së tij.

Kur i hapet njëra prej kutive dhe ky e sheh të mbushur me nur, që e ka shpërblim për punët e hairit të bëra në atë orë, dhe duke e parë atë shpërblim nga Allahu Teala - aq shumë gëzohet sa që po të ndahej ai gëzim mes banorëve të xhehenemit, ata nuk do ta ndjenin dhimbjen e zjarrit.

Hapet edhe kutia e dytë, e këtij i del përpara errësi e ndyrësi, dhe kjo është ora e kryengritjes së tij, e ky aq shumë ndjenë mërzi, sa që po të ndahej kjo mërzi mes banorëve të xhenetit ata do ta humbnin kënaqësinë e xhenetit.

Hapet kutia e tretë dhe është plotësisht e zbrazët, e kjo është harxhimi i kohës në gjumë e në punë boshe. Edhe kjo është mërzi e tregtarit humbës, sepse e kishte mundësinë të fitojë, e ndoshta kujtimi se e ka harxhuar kohën kot i shkakton edhe më shumë vuajtje.

Një dhimbje kaq e madhe shpirtërore dhe një humbje e këtillë të mjaftojnë! Kështu i paraqitet njeriut secila orë e kaluar gjatë jetës.

Pra le t'i thotë vetes:

“Hajde, tregoje veten, ja dita, dhe ja nata, mbushe mirë kutinë, e mos e lë bosh. Mos bjer në dembeli, se do të biesh nga gradat e larta, e edhe nëse hyn në xhenet, me ty mbetet përgjithmonë dhimbja për këtë humbje. E kjo dhimbje, ani pse më e lehtë se zjarri i xhehnemit, prapë është e padurueshme.”

Për këtë arsye dikush ka thënë:

*“Ta pranojmë se gjynahet janë falur,
mirëpo humbet shpërblimi nga bamirësia”,*

e me këtë ka treguar mashtrimin dhe vuajtjen që vjen prej tij.

Allahu Teala thotë:

“Ditën e kijametit duket se kush është mashtruar.”

64-Tegabun: 9

Prandaj gjatë gjithë kohës që e ka, duhet ta këshillojë nefsën për këtë. Pastaj duhet të këshillojë të shtatë organet, secilin veç-e-veç: syrin, veshin, gjuhën, stomakun, organin gjenital, dorën dhe këmbën. Këto shtatë organe i bëjnë hyzmet nefsit në këtë *tregti*. Me to bëhet *tregtia*. E xhehenemi i ka shtatë dyer, nga një për secilin organ. Ato dyer janë për organet që kryengriten. Prandaj njeriu duhet ta këshillojë nefsën që t’i përmbajë ato nga kryengritja:

Syri këshillohet të ruhet nga të shikuarit e gjërave të ndaluara, pra të ruhet nga harami, por as të mos e shikojë myslimanin shtrembër, e as të mos shikojë gjëra të panevojshme. Allahu Teala i mban njerëzit të përgjegjshëm për shikimin e tyre, njëjtë si për fjalën e thënë. E kur e largon shikimin nga harami, kjo nuk i mjafton, por duhet ta angazhojë syrin të shikojë në gjëra të mira dhe në vende të dobishme.

Duhet ta këshillojë syrin që me shikim të marrë mësim, të vështrojë krijesat e mahnitshme të Allahut dhe veprat e mira, për të marrë shembull, të shikojë Librin e Allahut, sunnetin e Pejgamberit, dhe librat e diturisë, për të përfituar.

Kështu duhet ta këshillojë secilin organ, e veçanërisht duhet të kujdeset për gjuhën dhe stomakun.

Gjuha është e lirë, nga krijimi. Ajo nuk ka vështirësi në lëvizje dhe lehtë gënjen, bën thashetheme, shpifë, lavdëron veten, mallkon, bën lajka, qorton ushqimin e të ngjashme, dhe kështu bën gjynah të madh. Gjuha është në ndjekje të gjërave të këtilla, ndërsa është krijuar për bisedë, dhikër, lexim, të pyes për mësim, të japë mësim, të udhëzojë në rrugë të drejtë, ndërmjetësim e të ngjashme. Nefsi duhet ta detyrojë gjuhën në dhikër sepse të folurit e besimtarit është dhikër, shikimi i tij është mësim dhe heshtja e tij është *teffekur* (mendim).

Njeriu duhet ta dijë se kur e thotë një fjalë, ai ka një mbikëqyrës të gatshëm, që e shënon.

“Për çdo fjalë që ai thotë, ka pranë vetes një mbikëqyrës të gatshëm (për ta shënuar).” 50-Kaf: 18

Stomakun ta detyrojë të largohet nga ushqimi i tepërt, i dyshimtë dhe që nxitë epshet, si dhe të mësojë të hajë pak, e nga hallalli. Duhet të mjaftohet me sasinë e domosdoshme.

Nefsit duhet t'i vihet kusht që, nëse kundërshton, do të privohet nga shumë të mira. Kështu duhet të kushtëzohen edhe organet tjera. E të shpjegohen hollësisht të gjitha, zgjaten fjalët. Gjynahet e sevapet e organeve nuk janë të fshehura.

Prandaj njeriu duhet ta këshillojë nefsin për ibadete të domosdoshme që përsëriten çdo ditë e çdo natë. Pastaj duhet ta këshillojë edhe për nafilet, aq sa ka mundësi, e të përpjeket t'i shtojë. Duhet t'i tregojë të shtatë organeve hollësitë e këtyre ibadeteve, së bashku me sebepe, që të përgatitet për to.

Pra, këto janë disa kushte që njeriu ka nevojë t'i bëjë, çdo ditë. Por nëse njeriu ia vë këto kushte nefsit për disa ditë dhe nefsi i nënshtrohet kushteve të dhëna, kur ato të bëhen të zakonshme, nuk ka nevojë për kushte. E nëse nefsi nënshtrohet për disa këshilla, e në të tjerat nuk përshtatet, atëherë për ato që nuk përshtatet përsëri duhet vënë kusht.

Tutje, pasi nuk mund të përmendohet të kalojë një ditë e njeriu të mos përballet me diçka të re, atëherë as edhe një ditë nuk bën të kalojë pa i vënë kusht nefsit. Kjo është një hak (e drejtë) e Allahut Teala mbi njeriun.

Kushtet shumohen për udhëheqësit, tregtarët e mësuesit, për shkak të detyrave që kanë, e kjo sepse për ta rrallë ndodhë të kalojë një ditë pa nevojën për ta zbatuar hakun e Allahut.

Prandaj është e domosdoshme që njeriu të kushtëzojë nefsin në drejtësi, nënshtrim në të gjitha rrugët e hakut dhe të mbrojë nefsin (veten) nga pakujdesia.

Nefsin duhet këshilluar siç këshillohet një skllav që insiston në arratisje. Nefsi nga natyra kundërshton ibadetin. Zaten, nefsi është kryengritës ndaj zbatimit të urdhrave të Allahut. Por, këshilla dhe edukimi i mirë ndikojnë pozitivisht te nefsi.

Prandaj është urdhëruar:

“E ti këshillo aty ku këshilla bën dobi.”87-Ala: 9

Kjo, dhe të tjera të ngjashme, janë grada e parë e marrëveshjes që bëhet me nefsi, e që është bërja e llogarisë para veprimit. Ashtu siç i kërkohet llogari nefsit pas veprimit, nganjëherë llogaria i kërkohet para veprimit, për ta frikësuar nefsin.

Allahu Teala thotë:

“Ta dini se Allahu e di çka fshehni në vete, pra kini frikë prej Tij.” 2-Bekare: 235

Ky frikësim ka të bëjë me të ardhmen. Çdo vrojtim për të njohur shtimin ose pakësimin e diçkaje, është një llogari. Edhe shikimi i personit në ngjarjet qëndodhen para tij në një ditë, për të njohur teprimin apo mangësitë në to, prapë është një llogari.

Allahu Teala thotë:

“O besimtarë! Kur të shkoni në luftë në rrugë të Allahut, shqyrtoni gjithçka me kujdes.” 4-Nisa: 94

“O ju që keni besuar! Nëse ndonjë njeri i pandershëm ju sjell ndonjë lajm, analizoni mirë.”

49-Huxhurat: 6

“Ne e kemi krijuar njeriun dhe dimë se çka i pëshpërit atij nefsi i vet.” 50-Kaf: 16

Këto ajete të Allahut Teala përmenden si paralajmërim, që njeriu të ketë kujdes për to në të ardhmen.

E në transmetimin e Ubade b. Es-Samit r.a. një personi që kërkoi këshillë, Resulallahu s.a.v.s., i tha:

“Mendo përfundimin e punës që do të bësh, nëse përfundimi është i mirë - bëje, e nëse është i keq, braktise.”

Një dijetar ka thënë:

“Nëse dëshiron që mendja të mbizotërojë epshin, mos zbato dëshirat e epshit pa e menduar përfundimin. Dhe dije mirë se pendimi është shumë më i vështirë e shumë më i gjatë se dëshira e epshit.”

Lukmani ka thënë:

“Ai që e sheh përfundimin, mbrohet nga pendimi.”

Sheddat b. Evs r.a., transmeton se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“I mençuri kërkon llogari prej nefsit dhe vepron për pas vdekjes, e budallai ndjekë dëshirat e nefsit dhe shpreson nga Allahu.”

E Omeri r.a., ka thënë:

“Kërkoi llogari vetes para se të japësh llogari. Peshoni veprat, para se ato të peshohen! Përgatituni për ditën e gjykimit.”

Omeri r.a., i shkroi edhe në letër Ebu Musa el-Eshariut:

“Kërkoi llogari vetes kur je në rehati, para se të kërkohet llogaria në vështirësi”,

Ndërsa kur e pyeti Ka’b-ul Ahbarin se çfarë ka gjetur ai për dhënien e llogarisë në Librin e Allahut (*Tevrat*), ky i tha Omerit:

“Mjerë kryetarit të shtetit nga Mbizotëruesi i Qiejve dhe Tokës! Ai Mbizotërues e godet kryetarin me kamxhik, e vetëm ai që i bën llogarinë vetes shpëton.”

Të gjitha këto tregojnë se kërkimi i llogarisë nga vetja është në dobi të së ardhmes.

Edhe është thënë:

“Ai që i kërkon nefsit llogari, punon për të ardhmen.”

Grada e dytë

VETËKONTROLLI

Pasi njeriu të ketë këshilluar nefsin dhe t'i ketë caktuar kushtet që i shpjeguar, pason mbikëqyrja dhe kontrolli. Tani duhet të kontrollohen veprimet. Nëse nefsi mbetet pa kontrollë, ai egërsohet dhe bëhet i keq. Prandaj ne do të shpjegojmë vlerën e lartë (*fazilet*) të kontrollimit (*murâkabe*) si edhe gradat e tij.

FAZILETI I MURAKABES

Kur Xhebraili a.s., e pyeti Resulallahun s.a.v.s., për *ihsan*, Resulallahu s.a.v.s.,tha:

“Ihsan është ta adhurosh Allahun sikur e sheh Atë. Nëse ti nuk e sheh Atë, Ai padyshim të sheh ty.”

E Allahu Teala thotë:

“Vallë, Ai që është mbikëqyrës për çdokënd se çfarë punon, a është njësoj si idhujt që s’dëgjojnë e s’shohin gjë?” 13-Rad: 33

“A nuk e di ai se Allahu i sheh të gjitha?!”

96-Alak: 14

“Allahu, me të vërtetë, është mbikëqyrës mbi ju.”

4-Nisa: 1

“Edhe ata që janë besnikë ndaj amanetit që u është besuar dhe ndaj premtimit të dhënë.

Edhe ata që dëshminë e vet e zbatojnë.”

70-Mearixh: 32-33

Ibn Mubarek i tha dikujt:

- *Vëzhgo Allahun.*

- *Si bëhet kjo?*

- *Mendo sikur vazhdimisht e sheh Allahun.*

Edhe Abdylvahi b. Zejd ka thënë:

“Kur zotëria im është mbikëqyrësi im, unë nuk i jap rëndësi askujt tjetër.”

E Osman el-Magribi ka thënë:

“Gjëja më e rëndësishme për njeriun në këtë rrugë (tarikati) është që, pasi t’i ketë kërkuar nefsit llogari, ta kontrollojë atë në drejtim të veprimeve me dituri.”

Ibn Ata ka thënë:

“Ibadeti më i mirë është që njeriu në çdo moment të jetë i vetëdijshëm se Allahu po e shikon.”

Xheriri ka thënë:

“Gjendja jonë është e ndërtuar mbi dy themele: kontrollimi i nefsit (murakabe) për rizanë e Allahut Teala dhe zbatimi i kësaj në të jashtmen (zahir).”

Ebu Osmani tregon se Ebu Hafsi i ka thënë:

“Kur të rrethojnë njerëzit, së pari këshillo nefsin dhe zemrën tënde. Mos u mashtro kur të jesh mes njerëzve. Ata shikojnë dukjen tënde të jashtme, e Allahu shikon të brendshmen (batinin) tënd.”

Një shejh kishte një nxënës të ri që e respektonte, e mbante pranë vetes dhe e vlerësonte më shumë se nxënësit e tjerë. Nxënësit më të vjetër u ankuan:

- *Ne jemi më të vjetër, e ju respektoni këtë djalosh më shumë se neve!*

Shejhu i dha secilit prej tyre, edhe nxënësit të ri, nga një zog pule dhe një thikë, e ju tha:

- *Secili nga ju le ta therrë zogun diku ku nuk ju sheh askush, dhe të ma sjellë mua.*

Të gjithë i sollën zogjtë me kokë të prerë, vetëm i riu e solli të gjallë. Shejhu i tha:

- *Pse nuk e preve zogun si shokët e tu?*

- *Nuk gjeta asnjë vend ku nuk më sheh askush; Allahu më sheh në çdo vend, tha i riu.*

Me këtë përgjigje, të gjithë e pranuan epërsinë e të riut dhe që ai e meriton respektin më shumë se ata.

Tregohet se, kur Jusufi a.s., u martua me Zylejhanë, hynë në dhomën e Zylejhasë e ajo mbuloi idhullin që ishte aty me një mbulesë. Jusufi a.s. i tha:

- *Çfarë po bën, të vjen turp nga një idhull pa shpirt, e nuk të vjen turp nga Allahu, Sunduesi i Gjithëfuqishëm?!*

Një djalosh ngacmoi një skllave, e ajo i tha:

- *Turp të kesh!*

- *Nga kush të turpërohem? Nuk ka askush pos yjeve në qiell!*

- *E, Krijuesi që i krijoi ato?!*

Dikush e pyeti Xhunejd Bagdadin:

- *Si ta mbroj syrin nga shikimi haram?*

- *Me njohjen që Allahu të sheh ty, para se ti të shikosh të ndaluarën.*

E Xhunejdi gjithashtu ka thënë:

“Kontrollimin e nefsit e realizon vetëm ai që ka frikë se e humbë kënaqësinë e Allahut.”

Malik b. Dinar ka thënë:

“Xhenetet Adn janë nga xhenetet e Firdevsit. Aty ka Hyrije të krijuara nga lulet e Xhennetit”;

e kur e pyetën se kush do të hyjë në xhenetet Adn, tha:

- *Aty do të hyjnë ata që, kur mendojnë të bëjnë gjynah, e përkujtojnë Allahun, e pranojnë që Ai i sheh, që Ai është mbikëqyrës mbi ne, dhe frikësohen nga Madhështia e Tij. Kur Allahu Teala mendon të dënojë njerëzit për shkak të kryengritjes së tyre, kur i shikon të uritur e të etur nga frika prej Tij, ua falë gabimin.”*

E pyetën Muhasibiun për *murakabe*, e ai tha:
“*Fillimi i murakabes është njohja e afërsisë së Allahut me zemër.*”

Edhe Murteishi ka thënë:
“*Murakabe është ruajtja e sekretit në çdo kohë e në çdo fjalë, duke e menduar gajbin.*”

Tregohet se Allahu Teala u tha melekëve të Tij:
“***Detyra juaj është mbikëqyrja e së jashtmes(zahir), ndërsa Unë mbikëqyri të brendshmen (batin).***”

Muhammed b. Ali Tirmidhiu ka thënë:
“*Kontrollo nefsini tënd, për të falënderuar Allahun Teala të mos ndërpresë mirësinë (nimetin) e Tij, për të falënderuar për ndihmën e Allahut në zbatimin e urdhrave të Tij, për të mos humbur përruljen ndaj Allahut dhe rrugën e drejtë.*”

Shehl el-Tusteriu kë thënë:
“*Stolia më e lartë e më e ndershme e zemrës është kur ajo e di që Allahu Teala e mbikëqyr, pavarësisht se ku është.*”

Kur u pyet një person për kuptimin e ajetit:
“**Allahu është i kënaqur me ata, por dhe ata janë të kënaqur me Atë. Kjo është dhurata për ata që e kanë frikë Rabbin e vet.**”(98-Bejine: 8),

ai tha: “*Janë ata që përgatiten për ahiret duke kontrolluar veten dhe duke i kërkuar vetes llogari.*”

E pyetën Zunnun-i Misrin:

- *Me çfarë hyn robi në xhennet?*

- *Me pesë gjëra: me drejtim të palakuar, me zbatim të urdhrave pa gabim, me njohje që Allahu Teala e sheh robin -në fshehtësi dhe haptas, me përgatitjen për të pritur vdekjen dhe me dhënie llogari vetes, para se të pyetet për llogari.*

Në këtë kuptim, edhe poeti ka thënë:

“Kur je vetëm, ti mos thuaj:

Askush nuk më sheh;

Mos harro që Allahu e di çfarë ti fshehë.

A nuk e vëren se kjo ditë po kalon shumë shpejt,

Për të urtin edhe e nesërmja është afër krejt.”

Sulejman b. Aliu e këshilloi Humejid et-Tavinë:

- *Kur kundërshton urdhrat e Allahut në vetmi dhe e pranon se Ai të sheh, por ruhesh të mos shohin njerëzit, ke bërë guxim të madh karshi Allahut. E nëse mendon që Allahu nuk të sheh, atëherë ke bërë kufër.”*

Sufjani Servi ka thënë:

“Kontrollo nefsën (veten) karshi Atij që sheh çdo fshehtësi. Mos e humb shpresën te Ai që jep shumë dhe frikësohu nga Ai që ka në dorë dënimin.”

Firkad es-Senxhiu ka thënë:

“Munafiku shikon përreth, dhe kur mendon se askush nuk e sheh, dalldiset në gjynahe. Ai mendon vetëm për shikim e njerëzve e nuk shqetësohet për Allahun.”

Abdullah b. Dinar tregon:

“Rrugës për Meke me Omerin r.a., takuam një çoban. Omeri i tha:

- A më shet një dele?

- Unë nuk jam pronari i tyre, unë jam skllav.

- Pronarit i thua se delen e hëngri ujku.

- Atëherë ku është Allahu?

Omeri duke qarë, shkoi te zotëria, e bleu skllavin dhe ia fali lirinë, e i tha:

- Kjo fjalë të liroi në këtë botë, e besoj se të liron edhe në ahiret.

HAKIKATI DHE GRADAT E MURAKABES

Dije se hakikati i *murakabes* është mendimi për mbikëqyrësin (Allahun) dhe angazhimi i plotësishëm me urdhrat e Tij. Për atë që largohet prej një veprimi, thuhet se largohet për shkak që e sheh filani, dëshiron të ruajë pozitën që ka tek ai person. *Murakabe* është një gjendje (*hal*) që zgjon marifetin në zemër. Kjo gjendje më pas lind veprimin në zemër dhe gjymtyra. Ajo është gjendja (*hal*), kur zemra vazhdimisht e mendon mbikëqyrësin, duke iu drejtuar Atij, dhe në angazhim me Atë. E marifeti që lind nga kjo gjendje është njohja se Allahu i di të gjitha fshehtësitë në zemër, që Ai mbikëqyr veprimet e njerëzve, që do të trajtojë secilin sipas fitimit, dhe njohja (besimi) se siç është e dukshme për njeriun pamja e jashtme, bile edhe më të dukshme janë për Allahun fshehtësitë e zemrës.

Kur ky marifet e pushton zemrën dhe e mbizotëron atë, zemra drejtohet vetëm kah mbikëqyrësi dhe të gjithë mundin e përdorë në këtë drejtim. Disa dituri, edhe nëse janë të prera, nuk e mbizotërojnë zemrën, siç është njohja e vdekjes.

Pra, *mukarrebunët*¹ janë zotërues të këtij marifeti, dhe *murakabe* (kontrollimi) i tyre, i ka dy gradë:

Siddik dhe *As'habi Jemin*.

Grada e parë është vetëkontrolli i *sidikëve*, që janë nga mukarrebunët. Ky është vetëkontrollimi i respektit dhe lartësisimit, kur zemra plotësisht dalldiset në të menduarit madhështinë e Allahut dhe duke mos u interesuar për asgjë, përulet karshi Madhërisë së Tij. Kjo është një vetëkontrollë vetëm në lidhje me zemër, prandaj nuk do ta zgjasim me shpjegimin e saj. E sa i përket kontrollimit të gjymtyrëve, jo vetëm që ato duhet të largohen nga e dyshimta, por nuk duhet t'ju afrohen as gjërave që janë *mubah*. Kur gjymtyrët fillojnë të lëvizin për ibadet, ashtu siç kanë mësuar, më nuk ka nevojë për ndonjë parapërgatitje, sepse e bëjnë ibadetin si duhet. Sigurinë ua ofron '*çobani*', e *çoban* është zemra. E kur zemra dalldiset në ibadet (adhurim), gjymtyrët përdoren pa vështirësi në rrugë të drejtë. Ky është ai që mendon vetëm Allahun. Kush hedh pas shpine çdo gjë përveç Allahut dhe që është vetëm me Allahun, atë Allahu e mbronë.

¹ *Mukarrebun*: gjendje e afërsisë së Allahut Teala, është gradë e veçantë e miqësisë me Allahun.

Kush arrin në këtë gradë, aq i harron njerëzit sa edhe me sy hapur nuk e sheh tjetrin pranë. Ai nuk është i shurdhët, por nuk i dëgjon fjalët e të tjerëve. Kur kalon edhe pranë djalit të tij, nuk e sheh. Është i dehur me dashuri të mahnitshme. Ai që ka arritë këtë gradë, ju thotë shokëve:

Kur të më afroshesh, më picko.

Kjo gjendje nuk është diçka e pamundur. Edhe shërbëtorët e sulltanit, nga frikë-respekti ndaj tij, nuk e vërejnë se çfarë po ndodhë në mexhlin e sulltanit.

Nganjëherë, kur njeriu dalldiset në mendime të zakonshme, i zënë me to e kalon vendin që ka dashur të arrijë, e nuk është i vetëdijshëm për këtë. E pyetën Abdylvahid b. Zejdin:

- *A e njeh dikë të zënë me gjendjen e vet?*
 - *E njoh njërin, do të vijë këtu në çdo moment.*
- Pikërisht atëherë hyri Utbetu'l -Gulam. E pyetën:
- *O Utbe, nga vjen?*
 - *Vij nga çarshia e qytetit.*
 - *Kë e takove rrugës?*
 - *Nuk pashë askënd, tha.*
- I zhytur në oqeanin e dashurisë, ai nuk ka parë askë.

Sipas transmetimit, Jahja a.s., duke shkuar rrugës e goditi një grua, e ajo u rrëzua. E pyetën:

- *Pse e bëre këtë?;*
- e Jahja a.s., u tha:
- *Nuk e dallova fare që aty ishte dikush.*

Një person paska thënë:

“Kalova afër disave që garonin me shigjeta, e njëri po qëndronte më larg. Desha të bisedonim, por ai tha:

- Për mua më i dashur është dhikri i Allahut.

- I vetëm?

- Me mua është Rabbi im dhe dy meleikët e mi.

E pyta:

- Kush do të fitojë nga këta që po bëjnë gara?

- Ai të cilin e falë Allahu Teala.

- E, kah është rruga?

Tregoi kah qielli, u ngrit, dhe duke u larguar tha:

- O Rabbi im, shumica e krijesave Tua janë të pavëmendshëm ndaj Teje.”

Këto janë fjalët e atij, zemra e të cilit është dalldisur në dashurinë e Allahut, e mbushur me dëshminë e Allahut, flet vetëm për Të, dëgjon vetëm ato biseda që janë në rrugën e Allahut. Ai nuk ka nevojë të kontrollojë gjuhën dhe gjymtyrët. Lëvizjet e tij janë të drejta dhe të rrjedhshme.

Imam Shibliu shkoi te Ebu Husein Nuri. E gjeti në *murakabe*, plotësisht të qetë. E pyeti:

- Ku e mësove këtë mënyrë të vetëkontrollit?

- Prej maces që kishim në shtëpi; kur gjuante diçka, priste, vështronte me kujdes e nuk lëvizte.

Ebu Abdullah b. Hafif tregon:

“U nisa nga Egjipti me nijet të shkoj në Ramlah të takoj Ebu Ali Ruzbariun. Isa ibn Junus Misri, që e quanin Zahid, më tha:

- Në Sur (vend në Sham) ka një i ri e një plak, janë në murakabe. Vizitoi, ndoshta përfiton prej tyre.

Kur arrita në Sur, isha i uritur e i etur. Rreth vetes kisha hërkën, e mbi supe asgjë. Hyra ashtu në xhami, e i pashë dy persona ulur, të kthyer kah kibla. Ju dhash selam, por nuk m'u përgjigjën. Ju dhash selam edhe dy herë, por nuk dëgjova kurrfarë përgjigje. Ju thashë:

- Pashë Allahun, ma ktheni selamin!

I riu ngriti kokën, më shikoi, e më tha:

- O biri i Hafifes, jeta në dynjallëk është e shkurtë, e nga e pakëta, ka mbetur edhe më pak. Prandaj merr shumë nga kjo pak e mbetur. O biri i Hafifes, sa pak që je i angazhuar, kur gjen kohë të takohesh me ne!

pastaj lëshoi kokën poshtë dhe u dalldis në murakabe. Ndejta me ta, dhe falëm bashkë namazin e drekës, e më pas edhe të ikindisë. Plotësisht më ishte larguar uria, edhe etja, edhe lodhja, e kur hyri vakti i ikindisë, i thashë të riut:

- Më këshillo; e ai ngriti kokën kah unë, e tha:

-O biri i Hafifes, ne jemi fukara, e nuk kemi këshilla.

Qëndrova me ta tri ditë, as nuk hëngra gjë, as nuk pijta gjë, e as që fjeta. As ata nuk i pashë të hanë a të flenë. E kur hyri dita e tretë, thashë me vete:

- Do t'ju bëj be të më japin ndonjë këshillë, që të kem hajr prej saj;

Atëherë i riu ngriti kokën, e më tha:

- O biri i Hafifes, gjithsesi shoqërohu me atë që të bën ta kujtosh Allahun Teala, e që në ty mbjellë frikë-respekt ndaj Allahut. Shoqërohu me atë që të këshillon me veprat e tij, jo me gjuhën e vet. Tash selam, dhe largohu.”

Kjo është grada e atyre që bëjnë llogari për atë se Allahu Teala i mbikëqyrë në vazhdimësi; zemrat e tyre janë të angazhuara në madhërimin e Allahut, prandaj aty nuk ka vend për diçka tjetër.

Grada e dytë është vetëkontrolli (*murakabe*) i besimtarëve të devotshëm, që janë nga *As'habi Jemin*². Ata janë të bindur plotësisht që Allahu Teala e di të jashtmen dhe të brendshmen e zemrave të tyre. Por mendimi për Madhësitinë e Allahut nuk i ka dehur ata me dashuri. Zemrat e tyre janë në drejtpeshim; në to ende ka vend mjaft të gjërë për përjetim të gjendjeve dhe për veprime. E kjo assesi nuk do të thotë që tek ta, bashkë me veprimin nuk është prezent edhe *murakabe*. Assesi! Turpërimi para Allahut Teala iu ka pushtuar zemrat, prandaj nuk pranojnë e as nuk heqin dorë nga bërja e çfarëdo veprë, para se ta mendojnë mirë, nuk duan të marrin punë përsipër dhe ruhen nga veprat me të cilat në ditën e Gjykimit do të turpërohen. Ky grup i njerëzve janë të bindur se Allahu Teala i mbikëqyrë në secilën situatë, prandaj nuk kanë nevojë të presin ditën e Gjykimit.

Ndryshimi mes këtyre dy gradave kuptohet me *vrojtim* (*mushahede*). Shembull: kur je ti vet, mund të ndodhë që bën ndonjë veprim të papërshtatshëm. Nëse në atë moment të sheh ndonjë fëmi, ty të vjen turp dhe e korrigjon veten.

² *Njerëzit e të djathtës*; ata që do t'ju jepet libri i veprave të veta nga ana e mbarë, ana e djathtë.

Kjo nuk vjen nga respekti ndaj fëmiut, por nga turpi. Bile, sado që nuk i jep rëndësi fëmiut, turpi të dërgon në këtë gjendje. E nganjëherë, deri sa je i zënë me veprime të tilla, vjen sulltani, dhe kur sulltani hyn brenda, ti i braktisë të gjitha këto veprime nga respekti ndaj tij, e jo nga turpi, dhe sjellesh më serioz.

Ja pra, kështu ndryshojnë edhe gradat e njerëzve në kontrollimin e zemrës. Ai që është në këtë gradë ka nevojë për vetëkontrollimin e të gjitha mendimeve (kujtimeve), shikimeve, kur është në lëvizje, por edhe në qetësi. Ai duhet të vështrojë me kujdes, dy herë, njëherë para veprimit, dhe herën e dytë pas veprimit.

Para veprimit është të menduarit. Para se të veprojë, personi duhet të mendojë a po e bën atë veprim për rizanë e Allahut, apo për nefsin (dëshirën e vet). Këtë duhet ta përcaktojë mirë, me nurin e hakut. Nëse veprimi është për rizanë e Allahut, duhet të vazhdojë. Por, nëse s'është për Allahun, le të ketë frikë Allahun, le ta braktisë atë vepër, dhe le ta qortojë nefsin. Duhet t'i tregoj vetes që ai veprim është i keq dhe që është kundër vet atij. Ky përcaktim është obligim në filimin e secilit veprim dhe askush nuk është i çliruar nga kjo.

Me një lajm është thënë:

“Për secilën lëvizje, sado e vogël që është, njeriu do të pyetet me tri pyetje: pyetja e parë është:

- Pse e bëre këtë? Për rizanë e Allahut, apo për dëshirën e nefsit?

Nëse atë lëvizje e ka bërë për rizanë e Allahut, atëherë bëhet pyetja e dytë:

- Si e bëre këtë?

Sepse, secila lëvizje e ka një kusht, vlefshmëri dhe mënyrë të veprimit. E këto dihen me dituri. Prandaj pyetet:

- Si e bëre këtë veprim? Me dituri apo pa të?

Nëse edhe për këtë jep përgjigje pozitive, atëherë bëhet pyetja e tretë:

- Për kë e bëre këtë veprim?

Dhe i thuhet:

- Nëse e ke bërë për rizanë e Allahut, duke i qenë besnik fjalës 'la ilahe ilallah', shpërblimin e merr prej Allahut Teala. Nëse e ke bërë për të fituar dynjallëkun, tashmë e ke marrë hisen tënde. Nëse e ke bërë pa vëmendje, kur nuk ke qenë i qetë apo qorrazi, mundimi është i kotë, e nuk do të ketë shpërblim. Por, nëse e bën për tjetrin përveç Allahut, atëherë do të ndëshkohesh me zjarr, sepse Allahu Teala thotë:

"Je rob i Im, ke ngrënë e ke pirë riskun që Unë të dhashë, u kënaqe me nimetet e Mia, tash ky është ndëshkimi që veprime për të tjerët. Ti nuk më dëgjove kur Unë të thashë: S'ka dyshim se ata që po i adhuroni ju pos Allahut, janë të krijuar sikur ju." (7-A'raf: 194),

dhe thotë:

"Në të vërtetë, ata që ju i adhuroni në vend të Allahut, nuk kanë pushtet t'ju furnizojnë, andaj, vetëm tek Allahu kërkoni risk dhe adhuroni e falënderoni vetëm Atë."(29-Ankebut: 17),

dhe thotë:

“Adhurim i singertë është vetëm ai për Allahun!”

(39- Zumer: 3).”

Kur njeriu e mëson se ai do të pyetet për këto dhe do të skuqet nga turpi, ai pyet veten e tij para se të merret në pyetje. Ai përgatit përgjigjen, e përgjigja e njeriut duhet të jetë e vërtetë. Prandaj, pasi ta shqyrtojë mirë veprimin, vetëm atëherë vendos a duhet ta bëjë atë veprim, apo jo.

E Resulallahu s.a.v.s, i tha Muadhrit r.a.:

“Personi do të pyetet për surmen e syrit (lyerësin e qerpikëve), për larjen e gishtit me lloç, bile edhe për prekje (me dorë) të rrobave të tjetrit.”

Hasani Basriu ka thënë:

“Kur ndonjëri nga ta (As’habi Kiram) dëshironte të japë sadaka, fillimisht shikonte zemrën e vet, dhe sadakanë e jepte vetëm nëse nijet e ka rizanë e Allahut Teala.”,

dhe gjithashtu ka thënë:

“Rahmeti i Allahut qoftë mbi atë rob që kur synon të bëj diçka, shikon nijetin, nëse nijeti është për rizanë e Allahut, e bën, nëse s’është nuk e bën.”

Sa’d r.a., e këshilloi Selman Farisiun r.a.:

“Frikësoju Allahut kur të rrëmben ndonjë dëshirë.”

Edhe Muhammed b. Aliu ka thënë:

"Kur një besimtar dëshiron të bëjë një punë ai lëviz ngadalë. Ai e mendon qëllimin. Nuk është sikur ai që mbledh dru natën."

Pra, kjo duhet së pari të mendohet në vetëkontrollim (*murakaba*). Nga kjo njeriu shpëton vetëm me dituri, me aftësi të veçantë për të kuptuar fshehtësitë e veprimit, dhe duke i njohur dëshirat e nefsit e mashtrimet e shejtanit.

Por, vetëkontrolli nuk sjellë selamet nëse njeriu nuk e njeh Rabbin e vet, nefsën e vet, njetin e vet dhe shejtanin armik, dhe deri sa nuk mund të bëj dallimin mes dëshirave të nefsit dhe rizasë së Allahut. Ndoshta, për shkak të paditurisë, shumica bëjnë veprime me të cilat Allahu Teala nuk është i kënaqur, e ata mendojnë se po bëjnë mirë. Nuk mund të thuhet:

- *Ai është xhahil, nuk di, prandaj edhe falet; sepse:*
'të mësuarit është farz për çdo mysliman.'

Prandaj është thënë:

"Më të hairit janë dy reqate namaz të dijetarit se sa njëmijë të xhahilit";

sepse dijetari i di dëmet e nefsit dhe mashtrimet e shejtanit, prandaj e mbron veten prej tyre. Por, si të mbrohet xhahili kur nuk i di këto? Xhahili vazhdimisht është në vështirësi, e shejtani gëzohet për këtë gjendje të personit, dhe e mashtron. Kërkojmë strehim te Allahu Teala nga padituria, që është koka e humbjes dhe burim i dëmit.

Është vendim i Allahut për sicilën, që, kur vendos të bëjë diçka, të ndalet e të mendojë, dhe pasi që me nurin (dritën) e diturisë i zbulohet se veprimi që do ta bëjë është për rizanë e Allahut, atëherë e bën. Nëse e kupton që ai veprim është për dëshirën e nefsit, duhet ta largojë zemrën nga ajo. Sepse kur diçka e kotë futet në zemër, nëse nuk largohet menjëherë, zemra fillon ngadalë të anojë kah ajo, e kjo quhet *kujtesë*. Kjo kujtesë shndërrohet në merak, e merakun në qëllim (vendim). Ndërsa qëllimi (vendimi) shkakton bërjen e atij veprimi, e ai veprim bëhet sebeb për zemërimin e Allahut.

Prandaj është e nevojshme të zhduket sherri qysh në burimin e parë, e burim i parë është kujtesa, e pastaj merakun dhe qëllimi, që janë të lidhura për të. Kur njeriu nuk mund t'i ndajë këto nga njëra-tjetra, duhet të mendojë mbi to me nurin e diturisë dhe të kërkojë ndihmën e Allahut nga mashtrimi dhe vesveset e shejtanit që vijnë përmes dëshirave të nefsit.

Nëse personi nuk mund të arrijë këtë sukses vetvetiu, ai duhet të kërkojë sqarim nga nuri i dijetarëve, por duhet të ikë nga ata dijetarë që i janë drejtuar dynjallëkut dhe kanë devijuar, sikur që ikë nga shejtani! Sepse Allahu Teala, duke i dërguar shpallje Davudit a.s., i tha:

“Mos kërko asgjë prej Meje për dijetarin e dehur me dashuri ndaj dynjasë. Ai është kusar (vjedhës), që i prenë rrugën robëve të Mi.”

Zemrat e errësuar nga dashuria e tepërt për dynjanë dhe nga dalldisja në te, janë të privuara nga nuri i Allahut, sepse Allahu Teala është që e shndrit nurin e zemrës. E si mund të shkëlqejë me nurin e Allahut zemra që është larguar prej Allahut e i është drejtuar armikut?

Përpjekje e parë e *muridit* (nxënësit) duhet të jetë përfitimi i diturive të nevojshme, ose të kërkojë një dijetar që është larguar tërsisht nga dynjallëku, ose kërkon pak prej dynjasë. Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Allahu Teala e do syrin që largohet nga dyshimet (e mundshme) dhe e do mendjen e përkryer që, kur e sulmon epshi, e ndanë të drejtën nga gabimi.”³

Në hadith përmenden së bashku syri (*basiret* - syri i zemrës) me mendjen e përkryer. Këto kanë nevojë për njëra-tjetrën. Kur nuk posedon mendjen që do ta mbrojë nga epshet, nuk e ka as syrin që do ta largojë nga dyshimet. Prandaj Resulallahu s.a.v.s, gjithashtu thotë:

“Kur bën një gjynah, një pjesë e mendjes shkon, e nuk kthehet më.”⁴

Sa mund të vlejë një mendje e dobët, me të cilën njeriu është i kënaqur, dhe prapë e zhdukë me gjynahe?!

³ Ebu Nuajum, transmeton në ‘*Hilje*’, nga Hafsi Adeni.

⁴ Hadithi është përmendur më herët.

Dituria e vërtetë e fikhut, që hulumton dëmet e veprimit, tashmë është zhdukur. Njerëzit i braktisën këto dituri dhe u angazhuan në zgjidhje të mosmarrëveshjeve mes njerëzve, e thanë *‘kjo është dituri e fikhut’*, dhe e larguan nga dituria fikhun e fesë. Kështu, fikhu i dyjnasë zëvendësoi fikhun e fesë.

Në një transmetim thuhet:

“Ju jeni në aso kohe që, më i hairit mes jush është ai që ngutet. E do të vijë një kohë (pas jush) kur më i hairit do të jetë ai që heziton dhe shqyrton.”

Prandaj një grup nga *As’habi Kiram*, si Sa’d b. Ebu Vakkas r.a., Abdullah Ibn Omer r.a., Usame r.a., Muhammed b. Mesleme r.a., dhe të tjerë, ngurruan të marrin pjesë në luftë kundër Shamit dhe Irakut, pikërisht pse çështja ishte e paqartë për ta.

Personi që nuk ndalet në gjëra të dyshimta, i përshtatet dëshirave të nefsit, fillon t’i pëlqejë mendimi i vet, dhe bëhet prej atyre që i ka cilësuar Resulallahu s.a.v.s., në hadith:

“Kur ata i nënshtrohen koprracisë, i përshtaten dëshirave dhe kur secili është i kënaqur me mendimin e vet, atëherë ti interesohu për veten.”⁵

Kush dalldiset në dyshime, pa hulumtuar, ka kundërshtuar ajetin:

“Mos ano kah ajo që nuk e njeh” 17-Isra: 36,

⁵ Është përmendur më parë.

dhe ka kundërshtuar hadithin:

“Kujdes nga supozimi; fjala e supozuar është gënjeshtër.”

Këtu mendohet në supozimin pa dëshmi. Mënyra si veprojnë njerëzit e rëndomtë, kur japin gjykim sipas supozimit të vet e pa kërkuar dëshmi, është gabim.

Nga lutja e Ebu Bekrit r.a., kuptohet vështirësia, por edhe rëndësia e kësaj grade, kur Ebu Bekri r.a., tha:

“O Rabb, më trego atë që është e drejtë dhe bëj që unë t’i përshtatem asaj. Më trego atë që është e kotë dhe bëj që unë të ruhem prej saj. Mos më le në dyshim e t’i përshtatem dëshirave të nefsit.”

Edhe Isa a.s., ka thënë:

“Janë tri lloje veprash, ajo që është qartas e mirë - këtë bëje menjëherë; vepra që është qartas e gabuar - largohu prej saj; dhe vepra që qartas dërgon në dyshime - këtë dorëzoja atij që ka njohuri për të.”

E Resulallahu s.a.v.s., bëri dua:

“O Allahu im, tek Ti strehohem nga të folurit pa dituri për fenë.”

Dituria dhe gjetja e së vërtetës është nimeti më i madh që Allahu Teala ua dhuroi njerëzve. Zaten, imani përbëret nga dituria dhe *keshfi*.⁶

⁶ *Keshf*: të dihet një gjë para se të ndodh; nxjerrja në shesh e një sekreti ose të fshehte; njoftim dhe dalja në shesh e diçkaje të

E për nimetet e Tij, Allahu Teala thotë:

“Dhuntia e Allahut për ty është shumë e madhe.”

4-Nisa: 113,

e me dhunti mendohet në diturinë.

Allahu Teala gjithashtu thotë:

“...pyetni dijetarët e Librit, nëse nuk dini.”

16-Nahl: 43,

si edhe:

“Neve na përket, që ta tregojmë rrugën e drejtë.”

92-Lejl: 12,

“Pastaj, e kemi Ne për detyrë ta shpjegojmë.”

75-Kijame: 19,

dhe:

“Allahut i takon që t’ju tregojë rrugën e drejtë.”

16-Nahl: 9

Edhe Hazreti Alia r.a., ka thënë:

“Dëshira e nefsit është rrugë e verbër, ndërsa ndalja për të menduar në momente të hutimit, është dhunti e Allahut. Fundi i gënjeshtërsisë është pendimi, ndërsa në drejtësi është selameti. Nganjëherë, largësia është më afër se afërsia. Kush nuk ka shok është i vetmuar, e shoku i mirë të përkrahë edhe kur është larg. Mendimi i

fshehtë qysh më parë nga Allahu Teala me anë të dhënies së frymëzimit; vështrim me syrin e zemrës.

keq të largon prej shokut. Sa ahlak i bukur është fisnikëria, e turpërimi është sepasi i çdo bukurie. Devotshmëria është dorëza më e fortë që mund të kapet dhe sepasi më i fortë mes robit dhe Allahut. Nga dynjallëku, e jotja është aq sa të duhet për të përmirësuar ahiretin tënd dhe risku është dy: njërin ti e kërkon, e tjetri të kërkon ty; nëse ti nuk i shkon atij, të vjen ai ty. Nëse vuan për atë që ke humbur, mos u mërzit për atë që nuk të takon. Dëshmo me të vërtetën kundër të pavërtetës. Ndodhitë përngajnë me njëra-tjetrën. Njeriu gëzohet kur përfiton atë që nuk ka mundur t'a humbë, e brengoset kur i ikë ajo që nuk ka mundësi ta përfitojë. Mos u gëzo me atë që përfiton nga dynjallëku, e mos u brengos për atë që të shmanget. Gëzimi yt le të jetë ajo që të dërgon në ahiret dhe brengë e jotja le të jetë ajo që ke lënë mbrapa. Përkushtoju ahiretit, kujdesu për atë që të pret atje.“

Këto shpjegime na e sqarojnë dobinë e ndaljes për të menduar, në momente të hutimit. Prandaj, ai që e kontrollon veten, fillimisht duhet të mendojë se a është veprimi që do ta bëjë për rizanë e Allahut, apo për nefsin.

Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Kush i ka këto tri veti, imani i është përkryer; nuk i përfill qortimet kur bën diçka për Allahun, nuk i bën veprimet me dyfytirësi dhe, kur i ofrohet diçka për dynjallëk e diçka për ahiret, zgjedhë atë që është për ahiret.”⁷

⁷ Ebu Mansur në ‘Musned-i Firdevs’ nga Ebu Hurejre r.a.

Kur atij që e kontrollon veten i zbulohet se shumica e veprimeve që do t'i bëjë janë *mubah* (as të urdhëruara, as të ndaluara), ai do të largohet nga to, për shkak të fjalëve të Resulallahut s.a.v.s.:

“Braktisja e të panevojshmes, është nga bukuria e myslimanit të mirë.”⁸

Mendimi i dytë i kontrollimit ka të bëjë me nisjen e veprimit. Kjo është të menduarit se si të zbatojë urdhrat e Allahut, të bëjë nijet të mirë, të plotësojë formën dhe të mendojë se si ta bëjë ibadetin sa më mirë që të mundet. Këso kontrollimi duhet të bëjë në të gjitha gjendjet, sepse në asnjë gjendje njeriu nuk shpëton nga lëvizja e as nga qëndrimi në një vend. Kur mendon se Allahu Teala të mbikëqyrë, padyshim që këtë e përfshinë në mënyrën se si e bën ibadetin. Për shembull, kur ulet - është e preferuar të ulet i kthyer kah kibla, duke iu përshtatë fjalëve të Resulallahut s.a.v.s.:

“Ulja më e hairit është ulja kthyer kah kibla.”⁹

Nuk duhet të ulet këmbëkryq, sepse ashtu nuk ulet në praninë e sulltanit, prandaj si të ulesh ashtu në praninë e Allahut, Sulltan i të gjithë sulltanëve, që di secilën gjendje tënde?! Ibrahim b. Etemi tregon:

“Njëherë, isha ulur këmbëkryq, e nga thellësia e pafundme më erdhi një zë:

- A ulesh kështu në praninë e sulltanëve?;

Pas kësaj, kurrë më nuk jam ulur ashtu.”

⁸ Është përmendur më parë.

⁹ Është përmendur më parë.

Kur shtrihet të flejë, duhet të shtrihet në krahun e djathtë, kah kibla, e së bashku me këto duhet të respektojë edhe rregullat tjera të sjelljes (edebin), që e kemi shpjeguar.

Shkurtimisht, të gjitha veprimet e njeriut janë sevap, gjynah ose mubah (as të lavdëruara e as të qortuara). Pra, robi ose është në nënshtrim, ose në kryengritje, ose bën veprime të kota – *mubah*. Prandaj, vetëkontrolli bëhet për të zbatuar urdhrat, për sinqeritet në ibadet, për të kompletuar rregullat e sjelljes (*edeb*) dhe për t'u ruajtur nga dëmi. Nëse ka kundërshtuar, vetëkontrolli i tij është teubeja, pendimi, braktisja e gjynaheve, turpërimi dhe mendimi (*tefekkur*). Edhe vetëkontrolli për veprimet *mubah* bëhet për të respektuar rregullat e sjelljes dhe për të falënderuar Allahun Teala për mirësitë që na i ka dhuruar.

Siç duhet të durojë kur përballet me vështirësi e me bela, edhe për mirësitë duhet të falënderojë. E gjithë kjo është *murakabe*. Dhe në secilën gjendje, robi i ka përpara tri situata:

1. i nënshtrohet njërit prej farzeve - veprimet që duhet t'i kryejë, ose që duhet t'ju largohet;
2. i mundësohen veprime që është e lavdëruar të bëhen (*mendub*), që e arrijnë faljen e Allahut; dhe
3. ndeshet me veprime *mubah* (as të lavdëruara as qortuara), por që në to gjen mirësi për trupin dhe zemrën, e që paraqesin ndihmesë në zbatim të urdhrave të Allahut Teala.

Të gjitha këto veprime kanë kufijtë e vet, për të cilat duhet pasur kujdes me vetëkontrollim të vazhdueshëm. Allahu Teala thotë:

“...kushdo që i kapërcen kufijtë e Allahut, i ka bërë dëm vetvetes.” 65-Talak: 1

Prandaj njeriu duhet që në çdo kohë të bëjë vetëkontroll përmes këtyre tri situatave. Pasi të zbatosh farzet, nëse gjen kohë e ke fuqi për angazhim shtesë, duhet të zgjedhësh veprime me vlera të larta (*fazilet*), sepse kush ka mundësi të sigurojë fitim shtesë por nuk e bën, është i mashtruar. E fitimi shtesë arrihet përmes veprave me vlera të larta. Me to siguron kapitalin për ahiret:

“...duke mos harruar pjesën tënde në këtë botë”

28-Kasas: 77

Të gjitha që i përmendëm janë të mundura, nëse njeriu bën sabër, vetëm për një orë.

E orët janë tri:

1. *Ora e kaluar*, që sado e vështirë apo e lumtur të ketë qenë, ajo ka kaluar;
2. *Ora e ardhme*, ose ora që po vjen. Njeriu nuk e di se a do të jetojë deri sa të vijë ajo orë, e edhe nëse jeton, nuk e di se çfarë do të ndodhë në të; dhe
3. *Ora e tashme*, ora ku njeriu është tani.

Detyrë e njeriut është të vlerësojë orën në të cilën gjendet tani, të luftojë me nefsin dhe ta kontrollojë atë.

Nëse arrin në orën e dytë, edhe nga ajo orë le të përfitojë shumë. Mos të thotë: *“Do të jetoj gjatë, e më vonë i shumoj ibadetet!”* Njeriu duhet të veprojë në orën e tashme, duke e llogaritur si orën e fundit të jetës. Kështu, ai nuk përbuzë vdekjen, dhe të gjitha gjendjet i përmbledhen në fjalët e Resulallahut s.a.v.s.:

“Veprimi i besimtarit duhet të jetë për tri: për të përgatitur sevapet (kapital) për ahiret, për jetesë me hallall dhe për kënaqësi nga gjëra që nuk janë haram¹⁰,

dhe në fjalët e tij:

“I mençuri është i obliguar të ndajë ditën në katër pjesë: në kohën për zbatimin e urdhrave e Allahut, kohën për llogarinë e nefsit, kohën për mendimin mbi krijesat e Allahut Teala, dhe koha e angazhimit për ushqim.”¹¹

Pra, pjesa e katërt është ndihmesë për ibadete dhe mendim.

Prandaj kur angazhohet në ushqim, nuk duhet të lë anash *dhikrin dhe tefekkurin*, që janë ndër veprimet më të vlefshme. Për shembull: kur ha ushqim duke menduar për gjërat e mahnitshme që i përmbanë ushqimi, mendon edhe për fuqinë dhe Madhërinë e Allahut, e kjo është më e vlefshme se shumë veprime që bëhen me gjymtyrë.

¹⁰ Imam Ahmed, İbn Hibban dhe Hakimi.

¹¹ Pjesë e hadithit të mëparshëm.

Kurse në mendimin për mirësitë e Allahut, njerëzit ndahen në disa kategori:

Disa e shikojnë ushqimin me syrin e zemrës (*basiret*) dhe marrin mësim nga kjo; mendojnë mjeshterin e mahnitshëm të atij ushqimi, se si kjo mjeshtri i mbanë gjallë krijesat, si edhe sebeget që Allahu Teala i ka përcaktuar për këtë, si nxitë epshin në krijesa e i bën organet t'i nënshtrohen atij, si edhe mjetet për ta mbizotëruar atë epsh. Ne e kemi shpjeguar një pjesë nga kjo në *Librin e falënderimit*. Kjo është grada e atyre që u është dhuruar *basiret*. Disa të tjerë e shikojnë ushqimin me urrejtje. Për ta, ushqimi është detyrim, prej të cilit duan të lirohen, por e kuptojnë që nefsi është i detyruar t'ju nënshtrohet dhe të jetë shërbëtor i epsheve të dynjallëkut. Kjo është grada e zahidëve. Të tjerët shohin mjeshterinë e mahnitshme të Krijuesit, e me këtë lartësohen në cilësitë e Tij. Ata e mendojnë Krijuesin, dhe duke e shikuar ushqimin, krijohet sebeg për të hapë dyert e mendimit, kjo është grada më e lartë dhe është grada e arifëve (*evlia*).

Ky është tipar i të dashuruarve në Allahun.

Vërtetë, kur i dashuruarit sheh librin, letrën apo çfarëdo vepre të bërë nga personi që dashuron, ai harron mjeshterinë e asaj vepre, dhe zemrën e angazhon me dashuri ndaj krijuesit të veprës. Ndërkaq, çdo gjë që sheh dhe për të cilën mendon njeriu, është mjeshtri e Allahut, dhe mendimi për veprën e Allahut është edhe mendim për Allahun Teala, dhe nëse i hapen dyret e melekutit, rob i hapet edhe mundësia për të parë Mjeshterin. Kjo është çështje madhore.

Grupin e katërt e përbëjnë ata që këto nimete i shikojnë me syrin e lakmisë dhe pangopësisë. Brengosen për atë që nuk mund ta përfitojnë, gëzohen me atë që e kanë fituar. Përbuzin gjellët që nuk ju përshtaten shijes së tyre, qortojnë ata që e përgatisin. Ata nuk e dinë që të gjitha bëhen me diturinë, fuqinë dhe vullnetin e Allahut Teala. Të përbuzet diçka nga krijimi i Allahut, pa lejen e Allahut, është përbuzje e drejtpërdrejtë e Allahut. Prandaj Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Mos e shani kohën (*dehr*), sepse Allahu është vet koha.”¹²

Kjo është grada e dytë, kur është e mundur të kontrollohen pandërprerë veprimet. Shpjegimi i kësaj është shumë i gjatë. Për atë që e njeh esencën, shpjegimet tona mjaftojnë për rrugën që duhet ndjekur.

¹² Muslimi nga Ebu Hurejre r.a. Është hadith *muteshabih*, e që do të thotë: “Allahu është pronari i kohës (*dehrit*) dhe Krijuesi i rrjedhjave e ngjarjeve në kohë.”

Grada e tretë

KËRKIMI I LLOGARISË NGA NEFSI

Le të shpegojmë së pari vlerën e lartë (*fazilet*) të llogarisë, e pastaj hakikatin:

FAZILETI I LLOGARISË SË NEFSIT

“O besimtarë, frikësojuni Allahut dhe çdo njeri le të shikojë se ç’ka përgatitur për të nesërmen!”

59-Hashr: 18,

Ajeti flet për llogarinë për veprimet e bëra. Për këtë Hazreti Omeri r.a., ka thënë:

“Bëj llogari me veten, para se të bëhet llogaria ty. Peshoi veprat tua, para se ato të peshohen.”

Sipas një lajmi, një person erdhi te Resulallahu s.a.v.s., dhe kërkoi këshillë. Resulallahu s.a.v.s., i tha:

“Kur bën nijet diçka, mendoj pasojat; nëse i takojnë Rugës së Drejtë, bëje atë që ke nijet, e nëse është ndonjë gjynah – braktise.”

Në një transmetim tjetër është kërkuar që dita të ndahet në katër pjesë, e që në një prej atyre pjesëve të bëhet vetëllogaria e nefsit. Allahu Teala thotë:

“Pendohuni të gjithë te Allahu, o besimtarë, në mënyrë që të gjeni shpëtim.” 24-Nur: 31

Teube është ndjenja e pendimit për veprimin pas bërjes së tij, kur e kupton që është veprim i keq. Edhe Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Unë bëj teube njëqind herë në ditë.”

E Allahu Teala thotë:

“Ata që i frikësohen Allahut, kur u vjen ndonjë mendim i ligë nga shejtani, i kujtojnë (urdhrat e Tij), e atëherë e shohin rrugën e drejtë.” 7- Araf: 201

Hz. Omeri r.a., kur bëhëj natë, i godiste këmbët e veta me kamxhik, e ju thoshte:

- *Çfarë keni bërë sot?!*

Mejmun b. Mihrani ka thënë:

“Robi nuk mund të bëhet i devotshëm deri sa nuk kërkon llogari prej nefsit më shumë se prej ortakut. E ortakët bëjnë llogari me njëri-tjetrin pas mbarimit të punës.”

Në shtratin e vdekjes, hz. Ebu Bekri r.a., i tha Aishes r.anhum:

- *Omeri (r.a.) është më i dashuri për mua;*

e pastaj e pyeti Aishen r.a.:

- *Si thashë?*

- *The se Omeri është më i dashuri për ty.*

Ebu Bekri r.a., e korrigjoi veten, dhe tha:

- *Omeri është më fisniku e më i shtrenjti për mua.*

Shih se si, pasi që foli, e mendoi me kujdes fjalën që e tha, dhe si e korrigjoi.

Ebu Talha r.a., po falte namaz në bahçe, dhe një zog ia tërhoqi vëmendjen, e ky mendoi për këtë dhe, duke shpresuar falje dhe shpërblim, e dha bahçen për rizanë e Allahut Teala.

Ibn Selami po shkonte në shtëpi, me një ngarkesë dru, e dikush i tha:

- O Ebu Jusuf! Fëmijët dhe shërbëtorët e tu mund ta bëjnë këtë punë. Pse nuk e bëjnë ata, por ti?

- Po e sprovovj nefsën;
tha Ibn Selami.

Hasan Basriu ka thënë:

“Besimtari vazhdimisht e kontrollon nefsën dhe për rizanë e Allahut, i kërkon vetes llogari. Në ahiret, llogaria do të jetë e lehtë për ata që i bëjnë llogarinë vetes (nefsit) në dynja. E ata që nuk e bëjnë këtë llogari në dynja, do ta kenë të vështirë dhënien e llogarisë në ahiret.”

Më pas, duke e shpjeguar llogarinë, Hasani tha:

“Besimtari papritmas sheh diçka, e thotë:

- Vallahi, ti më pëlqen, unë kam nevojë për ty, por mes nesh është pengesë e madhe;

ja, kjo është llogari para veprimit. Pastaj e sheh veten se si i kalon kufijtë, por menjëherë i kthehet vetes, e i thotë:

- Çfarë t’u desht të bësh këtë?! Vallahi, nuk do të veprojmë më kështu!;
e kjo është llogari pas veprimit.”

Enes b. Maliku r.a., ka thënë:

“Një ditë po shëtisnim bashkë me Omerin r.a.. Omeri hyri në një bahçe, dhe përkundër që kishte një mur mes nesh, e dëgjova duke thënë:

- Mos thuaj që i biri Hattabit, Omeri, është halife! O ti Omer, ose do të kesh frikë Allahun, ose do të dënohesh nga Ai!”

Në interpretimin e ajetit:

“Botohem në nefsin qortues!” 75-Kijame: 2,

Hasan Basriu ka thënë:

“Vetëm besimtari e qorton nefsin duke i thënë vetes: ‘Pse e thash atë fjalë? Pse fola? Pse e bëra këtë veprim? Pse e morra atë ushqim? Pse e piva këtë ujë?’; pra, ai gjithnjë analizon qëllimin e vet. Ndërsa njeriu i keq nuk shqetësohet për sjellje të shthurur dhe vazhdon të veprojë njejtë e nuk e qorton nefsin.”

Edhe Malik b. Dinar ka thënë:

“Rahmeti i Allahut qoftë mbi atë që e qorton veten për gabime dhe Librin e Allahut ia bën vetes udhëzim.”

Pra, ky është qortimi i nefsit, e që do të shpjegohet në vend të duhur.

Mejmun b. Mihran ka thënë:

“Njeriu i devotshëm i kërkon vetes llogari më shumë se sa që kërkon një sulltan mizor apo një ortak lakmitar.”

Ibrahim et-Tejmiu ka thënë:

“Unë paramendoj që jam në xhenet dhe kënaqem me të gjitha kënaqësitë e xhenetit. Pastaj paramendoj se jam në xhehnem dhe vuaj të gjitha vuajtjet e xhehnemit. Pastaj e pyes veten:

- O nefsi, cilën do ti?;

dhe nefsi përgjigjet:

- Aman, dua të kthehem në dynja, të bëj vepra të mira, e të hyj në xhenet;

e unë i them nefsit:

- Mos u frikëso, ende nuk e ke humbur rastin dhe mundësinë. Vepra, që të shpëtosh prej xhehnemit, e të arrish në mirësitë e xhenetit.”

Malik b. Dinar rrëfen:

“Dëgjova Haxhaxhin në hutbe:

- Allahu qoftë razi me atë që bën llogarinë e vetes, para se llogaria e tij të kalojë në duar tjera. Allahu qoftë razi me atë që ka marrë dizgjinët e veprimit në dorë, që ka menduar çfarë dëshiron me atë veprim. Allahu qoftë razi me atë që kujdeset për maturi dhe për peshoren e vet;

I përsëriste këto fjalë, derisa më bëri të qaj.”

Një nga shokët e Ahmed b. Kajs tregonte:

“Të shumtën e herave, ibadeti i natës së Ahmedit ishte duaja. Vendoste gishtin në zjarrin e llampës deri sa ndjente dhimbje, e pastaj thoshte:

- O Ahmed! Çfarë të shtyri të bësh filan ditë atë gabimin...;

dhe kështu e qortonte veten.”

HAKIKATI I LLOGARISË SË NEFSIT PAS VEPRIMIT

Dije se, ashtu siç ka njeriu një kohë për ta këshilluar nefsin për drejtësi, njëjtë duhet të ndajë edhe një kohë në fund të ditës për të kërkuar llogari nga nefsi. Tregtarët bëjnë llogarinë me ortakët për çdo vit, muaj ose edhe ditë. E bëjnë këtë sepse janë të pangopur me dynjallëk, dhe nga frika që të mos humbasin diçka, e për ta humbja do të ishte më e hairit. E edhe ajo që e fitojnë nga dynjallëku mund të qëndrojë në duart e tyre vetëm për pak kohë.

E si mundet pra një i mençur të mos kërkojë llogari nga nefsi për rrezikimin e lumturisë së përjetshme? Kjo indiferencë mund të jetë vetëm për shkak të paaftësisë, papërgjegjësisë dhe poshtërsisë. Kërkojmë strehim tek Allahu nga një fatkeqësi e tillë.

Llogaritja me ortakun bëhet për të kuptuar sa ka fituar apo edhe sa ka humbur, për ta ditur sa ka kapital. Nëse ka siguruar fitim, ai e falënderon ortakun dhe ia jep hakun. Nëse ka humbje, kërkon dëmshpërblim prej ortakut dhe i kërkohet që në të ardhmen të sigurojë fitim.

Njëjtë, kapital i njeriut në fe janë farzet, fitim i ka nafilet, e humbjen e ka në gjynah. Koha për këtë tregti është tërë dita. Kjo është një marrëveshje e bërë me nefsin, i cili urdhëron të keqen (*nefs-i emmare*¹³).

¹³“**nefsi i prirë për të keqe**” (12-Jusuf: 53). *Nefsi urdhërues*, që anon kah natyra e trupit, nxit në kënaqësi dhe ephs.

Së pari i kërkon llogari për farzet, e nëse i ka zbatuar ato, e falënderon dhe inkurajon të vazhdojë. Nëse braktisë një farz, urdhëron zbatimin e tij. Nëse i zbaton mangët, urdhëron plotësimin me sunnete. E nëse nefsi kundërshton, e qorton dhe kritikon, siç do të bënte edhe me ortakun.

Siç analizon hollësisht llogarinë për dynjallëk, edhe veprimet për ahiret duhet t'i analizojë hollësisht, dhe të kërkojë nga nefsi llogari për to. Njeriu duhet të ruhet nga mashtrimi i nefsit sepse ai është mashtrues dhe hileqar.

Prandaj, në filim duhet të kërkojë llogari nga nefsi për veprimet gjatë gjithë ditës; për bisedat, dëgjimin, shikimin, përkujtimet, ushqimin, pijen, ngritjen, uljen dhe të vlerësojë pse bëri këto, t'i shënojë këto në zemër dhe, nëse janë të dobishme, të kërkojë vazhdimin e tyre nga nefsi.

E nefsi është borxhli, prandaj prej tij duhet kërkuar pagesën e borxhit. Ai, një pjesë të borxhit e paguan, për një pjesë jep bedelin (vlerën) dhe për një pjesë tjetër vuan dënimin. Por, asgjë nga kjo nuk është e mundur të zbatohet nëse personi, kur e bën llogarinë, nuk e përcakton shumën e borxhit. Pasi të bëhet llogaria e të përcaktohet borxhi, vjen koha e kërimit të pagesës.

Gjithashtu duhet të vështrojë edhe veprimet e gjymtyrëve, të dukshme e të padukshme, çdo ditë të jetës, çdo orë.

Ibn Simma gjithmonë i kërkonte vetes llogari, e një ditë, derisa po bënte llogarinë e punëve të veta, e ishte gjashtëdhjetë vjeq, llogariti që ka jetuar plot 21500 ditë, e tha:

- I mjeri unë! Një ditë do të dal para Allahut për të dhënë llogari për njëzet e njëmijë e pesqind ditë, e në secilën prej tyre nga dhjetëmijë gjynahe!

Në atë moment i ra të fikët, dhe vdiq. Kur njerëzit iu afruan, e dëgjuan një zë:

- Myzhde, për ty xheneti Firdevs.

Pra, kështu duhet njeriu t'i japë llogari vetes për veprimet që i ka bërë me zemër e gjymtyrë, dhe të përmirësojë veten.

Nëse për secilin gjynah që bën e hedh një gur në shtëpinë e tij, shtëpia do t'i mbushej përplot me gurë. E fatkeqësisht, njeriu nuk i llogaritë gjynahet e veta. Por, melekët shënojnë çfarë bën ai, dhe Allahu do të kërkojë llogari për gjithçka që njeriu bën:

“Allahu të gjitha i ka shënuar, edhe pse ata i kanë harruar.” 58-Muxhadele: 6

Grada e katërt

NDËSHKIMI I NEFSIT PËR PËRTACINË

Sado që njeriu të kërkojë llogari nga nefsi, ai nuk mund të parandalojë veten nga gjynahet, e prapë, nuk duhet ta lë nefsin plotësisht pa kontroll, sepse sa më shumë që zhytet në gjynah, edhe më shumë nefsi i lidhet me gjynahun, e pastaj bëhet shumë e vështirë ta largosh nefsin prej gjynahut, dhe në fund kjo bëhet sebeb për shkatërrimin e tij.

Prandaj nefsi duhet vazhdimisht të qortohet dhe të ndëshkohet; kur ha një kafshatë të dyshimtë - duhet ta ndëshkojë me uri, kur shikon diçka që është e ndaluar, ta dënojë syrin me mos-shikim; e kështu duhet të dënojë secilën gjymtyrë, për t'i larguar ato prej epshit. Kështu kanë vepruar udhëtarët e ahiretit.

Siç ka treguar Mansur b. Ibrahim, njëri prej abidëve po fliste gjatë me një grua, dhe dora e tij preku këmbën e saj. Menjëherë u bë pishman, e si dënim e futi dorën e vet në zjarr, dhe nuk e hoqi deri sa dora iu djeg.

Nga israelitët, ishte njëri që vazhdimisht bënte ibadet në sinagogë. Kaloi shumë kohë aty, e kur një ditë u ngrit në këmbë, nga dritarja pa një femër, dhe e dëshiroi. Doli me një këmbë jashtë, me nijet të shkojë tek ajo, por Allahu Teala e bëri që ta kuptojë gabimin, dhe ky tha:

- Çfarë po bëj kështu?!

Shpejt u përmbloodh, dhe u pendua. Kur deshi ta kthejë këmbën në dhomë, tha:

- Larg qoftë! Këmba që deshi të kundërshtojë Allahun Teala, pasha Allahun, kurrë nuk e kthej në sinagogë!

E la këmbën e vet ashtu të zgjatur jashtë dhomës, në shi, erë, borë e diell, deri sa këmba iu këput. Allahu Teala e lavdëroi, dhe e përmendi në një nga Librat e Tij.

Xhunejd Bagdadi tregon se Ibn Kurejbi ka thënë:

“U bëra xhunub, e nata ishte e ftohtë për t’u pastruar. E ndjeja sesi dembelosem, e nefsi më pëshpëriti që ta shtyej pastrimin deri në sabah, që të ngrohet uji, ose të shkoj në hamam. Nuk iu dorëzova nefsit, por i thashë:

- More, unë gjithë jetën jam i lidhur me Allahun Teala e më duhet të respektoj obligimet ndaj Tij, por kurrë nuk ngutem në to, vetëm se stagnoj dhe i shtyej! Pasha Allahun, do të lahem me këto rroba të grisura! Dhe pasha Allahun, as nuk do t’i heqë rrobat, as nuk do t’ju shtrydhë ujin, e as nuk do t’i thajë në diell!”

Sipas tregimit, Gazvani dhe Ebu Musa ishin në një udhëtim. Karshi tyre doli një robëreshë, dhe i dukej trupi. Gazvani menjëherë e goditi veten në sy, dhe e goditi aq shumë, sa në moment u verbua, e i tha vetes:

- Hodhe shikimin në diçka që të dëmton!

Njëri e shikoi një femër, e më pas e dënoi veten ashtu që kurrë më në jetën e tij nuk piu ujë të ftohtë.

Hasan b. Ebu Sinani kaloi pranë një shtëpie, dhe pyeti se kur ishte ndërtuar, e pastaj i tha vetes:

- *Pyet për atë që nuk të takon?! Do të dënoj me agjërim gjithë vitin!;*

dhe, ashtu bëri.

Malik ibn Dajgam, ka thënë:

“Erdhi Rebah el-Kajsi pas ikindisë, dhe e kërkoi babanë tim. I thamë se është në gjumë, e Rebah tha:

- Në këtë kohë? A është kohë e gjumit?;

dhe u largua. I dërguam një person pas, që ta pyes a ta zgjojmë babanë, dhe kur ky u kthye, na tregoi:

- Ishte tepër i zënë që të më vërejë mua. E arrita taman kur po hynte në varreza, dhe i thoshte vetes:

- Pse ti thua ‘a është koha e gjumit’? Çfarë të hyn në punë ty kjo? Njeriu fle kur ai të do. Dhe, nga e di ti që kjo nuk është kohë e gjumit? Pse flet për atë që nuk e di? Allahut Teala i premtoj që kurrë nuk do ta shtroj ty o nefsi vendin për fjetje, pos nëse më mposhtë sëmundja apo më ikë mendja! Si nuk turpërohesh?! Edhe sa do të vazhdosh me gabime?;

Qante shumë, dhe as nuk e vërejti që jam afër. Prandaj unë u ktheva, dhe e lashë.”

Temim Dariu një natë po flinte, dhe nuk u ngrit për namaz të natës. Për këtë, një vit të tërë nuk fjeti asnjë natë, duke dënuar kështu veten që nuk u ngrit atë natë.

Talha r.a. tregonte:

“Njëri, një ditë i hoqi rrobat, rrotullohej në rërë të nxehtë, e i thoshte vetes (nëfsit):

- Shijo! Zjarri i xhehenemit është edhe më i nxehtë!

Sa ishte në gjendje të tillë, e pa Resulallahun s.a.v.s., nën hije të pemës, iu afrua e i tha:

- Më është azdisur nëfsi, kështu po veproj për ta edukuar; Muhammedi s.a.v.s., i tha:

- Nuk ke obligim të tillë, por për ty u hapën dyert e xhennetit, e Allahu Teala po lavdërohet me ty para melaikeve.

Tutje, ju tha as’habëve të vet të nderuar:

- Përfitoni nga vëllau juaj! (nga duaja e tij).

Njëri nga as’habët tha:

- Bëj dua për mua! Edhe një tjetër as’hab tha:

- Bëj dua edhe për mua!

Atëherë Resulallahu s.a.v.s., tha:

- Bëj për të gjithë;

e personi u lut:

- O Allah, shtoj frikë respektin, bashkoi e udhëzoi.

Edhe Resulallahu s.a.v.s., tha:

- O Allah, pranoja duanë;

e personi vazhdoi:

- O Allah, xheneti le të jetë vendqëndrim i tyre i përhershëm.”¹⁴

¹⁴ Hadithin e plotë e shënon Ibn Ebi’d- Dyn’ja, në *Nefis Muhasebe* nga Lejsa Ebu Selim.

Huzejfe b. Katada tregon:

“E pyetën njërin:

*- Çfarë bën me nefsin, për dëshirat e tij?,
e ai u përgjigj:*

- Në të gjithë dynjanë nuk ka armik që e urrej më shumë se nefsin! E si t’ia plotësoj dëshirat?!”

Davud-i Tai vdiq, e ibn Semmak i erdhi në shtëpinë prej balte, ku e kishte trupin e shtrirë, e i tha:

- O Davud, e burgose nefsin tënd para se të burgosesh. E dënove nefsin tënd para se të dënohesh. Sot do të marrësh shpërblimin e Atij për të Cilin i bërë të gjitha këto.”

Vehb b. Munebbih tregon:

“Një person ishte në ibadet për një kohë të gjatë. Pas kësaj, i shtyrë nga nevoja, kërkoi hurme nga Allahu, që ta ha një herë në javë nga njëmbëdhjetë sosh, për shtatëdhjetë javë, por - duaja nuk iu pranua. Ky iu drejtua nefsit:

- Ti ke faj! Po të kishte në ty bile pak hajr, duaja do të pranohej!

Atëherë iu lëshua një melek, e i tha:

- O biri i Ademit, ky momenti yt me nefsin është më i vlefshëm se të gjitha ibadetet që i ke bërë. Allahu ta pranoi duanë.”

Abdullah b. Kajs ka treguar:

“Ishim në një betejë, e kur morëm lajmin se armiku do të sulmojë, edhe ne u ngritëm në pozitë luftarake, dhe dëgjova njërin që i fliste nefsit:

- O nefs, a nuk ike nga filan beteja duke thënë se fëmija të mbetet pa babë, e unë të dëgjova e u largova.

Isha edhe në filan betejë, e edhe atje më the se do të humbas gjithçka, e unë prapë të dëgjova, e u largova.

Pasha Allahun, sot do të dorëzoj Allahut, le të merr ose le të braktisë!

Thashë me vete:

- Do ta përcjellë këtë person; dhe ashtu bëra.

Ushtarët myslimanë iu vërsulën armikut, e ky personi ishte në rendin e parë. Më pas armiku iu vërsul myslimanëve, këta u tërhoqën, por ai qëndroi në vend të vet. Kështu ushtarët lëvizën disa herë, por ai qëndroi vendosmërisht në vend. Pasha Allahun, mbeti i vendosur deri sa nuk e rrëzuan për tokë. Në trupin e tij dhe të kalit të tij numërova më shumë se gjashtëdhjetë plagë.”

E përmendëm më herët tregimin për Ebu Talha r.a., kur zemra e tij, deri sa ky ishte në namaz, drejtoi vëmendjen kah zogu, prandaj e dha gjithë bahçen për sadaka, si shpagesë. Edhe hazreti Omeri r.a., që godiste këmbët e veta çdo natë me kamxhik, e ju thoshte:

- Çfarë keni bërë sot?!

Mexhme ngriti kokën kah tavani, e ndërkohë shikimi iu ndal në një grua. Bëri be në Allahun se më kurrë nuk do ta ngritë kokën lartë, derisa është gjallë.

Ahnef b.Kajs mbante qiri ndezur afër vetes gjithë natën, i vendoste gishtat në flakë, e i thoshte nefsit:

- Çfarë të shtyri filan ditë të bësh atë gjynah?

Kur Vuhejb b. Veredit nuk i pëlqei diçka te nefsi i vet, i shkuli qimet nga gjoksi, deri sa nuk ndjeu dhimbje të tmerrshme, e atëherë i tha nefsit:

- Ty po të vjen vështirë, e unë po ta dua të mirën.

Muhammed b. Bishr e ftoi Davud-i Tainë për iftar, e kur vërejti se ky po e hante bukën pa kripë, i tha:

- Merr edhe kripë me bukë.

Davud Tai ia ktheu:

- Ka vite që nefsi ma kërkon kripën, por sa të jem gjallë nefsi im nuk do ta ketë atë kënaqësi.

Pra kështu e dënonin dhe kontrollonin të parët veten (nefsin). Dhe është e çuditshme që ti e dënon skllavin tënd, shërbëtoren, gruan, fëmitë - për sjellje të keqe të tyre, për dembeli, dhe frikësohesh se po të ishe më i butë, ata nuk do të bënë punë të mira, dhe do të dëmtonin. E nga ana tjetër, toleron nefsin tënd, e atë e ke armikun më të madh, dhe më kryengritësin.

Sepse familja të shkakton telashe në jetën e kësaj bote. E po të mendoje, do ta kuptoje që jeta e vërtetë është në ahiret, që atje është bereqeti i përhershëm, i cili nuk ka fund. E nefsi yt dëshiron të ta bëjë jetën në ahiret të padurueshme, prandaj më e rëndësishmja është që ta ndëshkosh pikërisht nefsin.

Grada e pestë

LUFTA ME NEFSIN (MUXHAHEDE)

Kjo gradë është llogaria që njeriu e bën me veten, me nefsin e vet, dhe nëse e sheh se është lëshuar në gjynah, duhet të dënojë nefsin për atë çfarë ka ndodhur. Nëse e sheh që nefsi i është dembeluar në ndonjë ibadet ose në ndonjërin prej virdeve, duhet ta disiplinojë me vird shtesë dhe t'i caktojë detyra obligative për atë që ka kaluar, dhe ta largojë nga ajo që e ka tepruar. Pikërisht të këtillë janë ata që bëjnë vepra vetëm për rizanë e Allahut Teala.

Omer ibnul-Hattab r.a., kur një herë i iku namazi i ikindisë me xhemat, e dënoi veten ashtu që e dha për sadaka një tokë me vlerë prej dyqind mijë dërhëmë.

Abdullah ibn Omeri r.a., sa herë që i ikte namazi me xhemat, gjithë natën e kalonte në ibadet. Një herë, kur namazin e akshamit e vonoi deri sa në qiell u lajmëruan dy yje, ia fali lirinë dy skllavëve të tij.

Ngjashëm Ibn Ebi Rebia, kur një herë nuk i fali në kohë dy rekate të namazit të sabahut, e liroi një skllav.

Disa, në gjendje të tilla agjëronin një vit, disa ecnin në këmbë për në haxh, të tjerët jepnin pasurinë për sadaka. Të gjitha këto ata i bënin që të qortojnë nefsin e vet dhe ta drejtojnë atë në punë që sjellin shpëtimin.

E nëse ti thua:

- Nefsi nuk më lejon të jem i qëndrueshëm në vird. Ku është ilaçi për këtë?!

Si përgjigje them:

në këtë çështje duhet t'ia kujtosh vetes (nefsit) vlerat e atyre që kanë bërë shumë ibadet, për të cilët flasin transmetimet. Veçanërisht në këtë çështje, ilaçi më i dobishëm është shoqërimi me personin që angazhohet shumë në ibadete, ta dëgjosh çfarë flet, dhe ta pasosh. Kështu, njëri ka thënë:

“Kur dobësohem në ibadete, vetëm e shikoj gjendjen e Muhammed ibn Vasiut dhe angazhimet e tij, dhe për një javë veproj sikur ai.”

Por, kjo sot nuk është edhe aq e mundur, sepse sot nuk ka të tillë që në ibadete angazhohen ashtu sikur gjeneratat e para. Prandaj në vend të vrojtimit të veprimeve të tjetrit, sot duhet angazhim me ibadete për të cilat dëgjojmë nga gjeneratat e para.

Zaten, edhe nuk ka diçka më të dobishme se sa të dëgjosh për jetët e gjeneratave të para, të mendosh për lajmërimet që na vinë prej tyre, si edhe për angazhimin aq të madh të tyre. Ata shkuan, por ibadetet e tyre u regjistruan në fletoren e tyre për përgjithmonë, e në saje të këtyre ibadeteve, arritën në bekim. Prandaj, sa i madh është fitimi i atyre që i pasojnë, dhe sa e mjerë është humbja e atyre që nuk i pasojnë.

Të tillët për një kohë të shkurtër kënaqen në epshet e tyre të turbulluara, e pastaj i arrinë vdekja dhe përgjithmonë ndahen nga ajo me çka kënaqeshin. Allahu Teala na ruajtë nga kjo!

E për të shtuar dëshirën në pasimin e tyre, ne do të tregojmë disa virtyte të tyre.

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Rahmeti i Allahut qoftë mbi ata që njerëzit i mendojnë të sëmurë, e ata nuk janë!”¹⁵

Hasan Basriu shpjegon:

“Ata duken si të sëmurë prej ibadeteve të tyre shumta”;

e për ajetin:

“...japin nga ajo që u është dhënë, dhe zemrat i kanë të frikësuar.,” (23:60),

ka thënë:

“Ata bëjnë vepra të mira, e prapë frikësohen se kjo nuk i shpëton nga dënimi i Allahut.”

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Lum ai që jeton gjatë dhe ka vepra të mira!”¹⁶

¹⁵ Ahmed Hanbeli nga hazreti Alia r.a., si hadith *mevkuf*.

¹⁶ Taberani nga Abdullah ibn Bishri r.a.. Të ngjashëm shënon edhe Tirmidhiu, nga Ebu Bekr r.a., dhe thotë se është hadith *hasen-sahih*.

Transmetohet se Allahu Teala i pyet melekët:

- Pse mundohen kaq shumë dhe i japin shumë rëndësi ibadetit robët e mi?

- I ke kërcënuar me diçka, e po frikësohen; ke bërë që të duan diçka, e kanë mall.

- E po të më shohin robët e Mi, çka do të bëjnë? Melaiket thanë:

- Do të mundoheshin edhe më shumë.

Hasan Basriu tregon:

“Kam takuar njerëz, me disa prej tyre edhe jam shoqëruar, të cilët nuk gëzoheshin e as nuk mërzhiteshin për asgjë nga kjo botë. Kjo për ta ishte më e pavlerë se pluhuri që ju e shkëlpi. Gjatë gjithë jetës kishin një fustanellë, nuk kishin rroba rezervë, as nuk kërkonin prej familjarëve t’ju përgatisin ushqim. Kur flenin, nuk vendosnin diçka mes tyre e tokës. I kam parë si veprojnë sipas librit të Allahut dhe sipas sunnetit të Resulallahut s.a.v.s.. Kur i mbulonte nata, fytyrën e lëshonin në tokë, lotët u ridhnin në faqe, dhe kërkonin falje prej Allahut. Kur bënin vepra të mira, gëzoheshin dhe falënderonin shumë, duke e lutur Allahun t’ju pranojë atë vepër, e kur bënin ndonjë vepër të keqe, mërzhiteshin shumë, duke e lutur Allahun t’i falë. Vallahi, vazhdimisht kështu vepronin! E vallahi as ata nuk do të shpëtojnë nga gjynahet, përpos me rahmetin e Allahut.”

Omer ibn Abdulazizi u sëmur, e disa njerëz i erdhën në vizitë, mes tyre edhe një i ri, shumë i dobët. Omeri e pyeti pse është në atë gjendje, e i riu tha:

- *Sëmundja dhe dhimbjet, o halife i myslimanëve.*

Omeri r.a. i tha:

- *Pashë Allahun, thuaje të vërtetën;*

e i riu iu përgjigj:

- *O halife i myslimanëve, unë e shijova ëmbëlsinë e kësaj bote, por më erdh e idhët. Pasuria dhe shija e saj e humbën vlerën tek unë. Për mua humbi dallimi mes arit dhe gurit. Sikur po shikoj në Arshin e Allahut deri sa njerëzit po i dërgojnë në xhenet dhe në xhehenem. Prandaj ditën agjëroj e natën rri zgjuar. Gjithçka që më rrethon në botë është e pavlerë karshi dënimit dhe shpërblimit të Tij.*

Ebu Nuajm tregon:

“Davud Tai ushqej me çorbë të hollë, e nuk hante bukë. Kur e pyetën për këtë, ai tha:

- *Për kohën shtesë që harxhohet me përtypjen e bukës, lexohen pesëdhjetë ajete.”*

Një herë Davudit i erdh një person, dhe i tha:

- *Në kulmin tënd është një tra i thyer;*

e Davudi iu përgjigj:

- *Evlad, ka njëzet vjet që nuk e kam shikuar kulmin.*

Ata, siç largoheshin nga fjalët e tepërta, ashtu largoheshin edhe prej shikimeve të panevojshme.

Muhammed Abdulaziz tregonte:

“Një ditë ishim te Ahmed ibn Zerir nga mëngjesi deri në aksham, e ai asnjëherë nuk u kthye, as majtas, as djathtas. Kur e pyetën për këtë, ai ju tha:

- Allahu Teala ia fali robit dy sy, që me ta rob i të shikojë Madhështinë e Allahut (azamet). E, është gabim të shikohet në atë për çka sytë nuk janë krijuar.”

Gruaja e Meshrukut ka treguar:

“Meshrukut gjithmonë i fryheshin këmbët, për shkak të namazeve të gjata. Nga mëshira për të, vallahi ulesha pas tij e qaja.”

Ebu Derda r.a., ka thënë:

“Po të mos ishin tri gjëra, nuk do doja të jetoj as një ditë: agjërimi për rizanë e Allahut në ditë të nxehtë, rënia në sexhde për rizanë e Allahut në natë të vonë, dhe shoqërimi me njerëz që zgjedhin të folmen më të ëmbël, njëjtë siç zgjedhen frutat më të mirë.”

Esved ibn Jezid aq shumë thellohej në ibadet dhe agjëronte ditëve të nxehta, sa trupi i ndërronte ngjyrë. Ibn Kajs e pyeti pse e mundon ashtu nefsin, e ky tha:

- Dua ta bëj nefsi fisnik.

Esvedi agjëronte deri sa trupi i zverdhej dhe falte namaz deri sa e lëshonin këmbët. I erdhën Enes ibn Malik dhe Hasan Basriu, e i thanë:

- Allahu Teala nuk i ka urdhëruar të gjitha këto!

- Unë jam rob, mua më takon të bëj ibadet më tërë fuqinë.

Njëri prej atyre që bënte shumë ibadet, për çdo ditë i falte nga njëmijë rekate namaz, deri sa nuk mund të qëndronte në këmbë. Pastaj i falte edhe njëmijë rekate ulur. Vetëm pasi përfundonte namazin e ikindisë, lehtësohej, e thoshte:

“Habitem me njerëzit që kërkojnë dikë tjetër pos Allahut! Habitem me njerëzit që gjejnë qetësi me dikë tjetër pos Allahut! Habitem me njerëzit që kërkojnë ndriqimin e zemrës duke kujtuar e përmendur dikë tjetër, e jo Allahun!”

Sabit el-Bennanit i pëlqente shumë namazi dhe aq shumë e donte kënaqësinë e tij, sa thoshte:

“O Allah, nëse do t'i lejosh dikujt të falet në varr, le të jem unë ai!”

Xhunejdi ka treguar:

“Nuk kam parë person më të devotshëm se Siri Sakati. I mbushi nëntëdhjetë e tetë vjet, e kurrë nuk e kanë parë të shtrirë, përpos në shtratin e vdekjes.”

Haris ibn Sa'd tregon:

“Disa njerëz shkuan te një murg për ta pyetur pse bën aq shumë ibadet, e ai ju tha:

- Asgjë nuk është kjo, në krahasim me tmerrin që do t'i gjejë njerëzit, e ata as nuk brengosen. Janë lëshuar në kënaqësitë e nefsit, e kanë harruar atë kënaqësinë më të madhe, që i pret tek Rabbi i tyre.

Nga fjalët e tij, të gjithë filluan të qajnë.”

Ebu Muhammed el-Megaziliu tregon:

“Ebu Muhammed el-Xheriri qëndroi në Mekë për një vit, e as nuk fjeti, as nuk foli, as nuk u mbështet në mur a shtyllë, bile as nuk i zgjati këmbët ndonjëherë. I erdh Ebu Bekr Kettani, i dha selam, e i tha:

- O Ebu Muhammed, si mund t’a durosh këtë?

- Dituria e brendshme më ndihmon në të jashtmen.

Kettani uli kokën e u largua thelluar në mendime.”

Njëri nga këta të devotshëm, tregon:

“Erdha një herë te Feth el-Mevsili, dhe e gjeta me shuplakët e ngritura lartë, e qante aq shumë, sa që lotët i kalonin mes gishtave. Kur iu afrova, vërejtja se lotët i kishte me njolla të kuqe. E pyeta:

- Pashë Allahun, o Feth, pse qanë me gjak?!

- Po të mos bëje be në Allahun, nuk do të isha përgjigjur: po qaj sepse nuk e kam kryer një obligim ndaj Allahut Teala, e po qaj me gjak, sepse lotët nuk janë të denjë që me to të shprehë dhimbjen time.

Kur kaloi në ahiret, e pashë në ëndërr, dhe e pyeta:

- Si veproi Allahu me ty?

- Rabbi im më fali. Më mori afër vetes, e më pyeti:

*- **O Feth, përse ata lotë?***

- Braktisa obligimin ndaj Teje, o Rabbi im.

*- **E pse gjak?***

- Sepse lotët e mi nuk ishin të denjë.

*- **O Feth, e çfarë doje? Pasha madhështinë Time, Unë nuk e kërkova këtë prej teje, e dy melekë ngritën për katërdhjetë vjet fletat e veprave tua dhe në asnjë fletë nuk ke gabime.”***

Disa udhëtarë humbën rrugën dhe arritën te një murg që ishte larguar nga dynjaja, e i trokitën në derë. Ai zgjati kokën, e këta i thanë:

- *O murg, kemi humbur rrugën! Si ta gjejmë?*

Ai tregoi me kokë kah qielli, dhe këta e kuptuan se çfarë deshë të ju thotë. I thanë:

- *O murg, të pyesim diçka, e na përgjigjesh?*

- *Pyesni, por jo shumë. Dita po kalon, e jeta nuk kthehet më.*

U habitën me fjalët e tij, dhe pyetën:

- *Çfarë do të shikojë nesër Allahu Teala te njerëzit?*

- *Do të shikojë nijetin e tyre.*

- *Na këshillo, i thanë.*

- *Merrni me vete aq sa ju nevojitet për rrugë, sepse furnizimi më i mirë është ai që të dërgon aty ku ti dëshiron.*

Ju tregoi drejtimin e rrugës, dhe u tërhoq në kasollen e vet.

Abdolvahid b. Zejd tregon:

“Kalova pranë kasolles së një murgu kinez. E thirra, nuk u përgjigj. E thirra prapë, njëjtë. Kur thirra herën e tretë, ngriti kokën e tha:

- O njeri! Unë nuk jam murg. Murg (rahib) është ai që i frikësohet Allahut, i zbaton urdhrat e Tij, duron sprovat e Tij, është i kënaqur (razi) me caktimin e Tij, falënderon për bereqetet e Tij, përulet para madhësisë së Tij. Murgu i nënshtrohet fuqisë së Tij, mendon për llogarinë dhe dënimin e vet, ditën agjëron e natën bën ibadet, kur mendon xhehenemin i ik gjumi.

Pra, ky është murg. E unë, unë jam veq një qen që kafshon. Jam mbyllur në këtë kasolle, të mos i kafshoj njerëzit.

E në këtë, unë i thashë:

- Çka i largoi njerëzit nga Allahu pasi ata e njohën?

- O vëlla, njerëzit nga Allahu i largon vetëm dashuria e tyre për dynjanë dhe zbukurimi i saj, sepse ajo (dynjaja) është vend i kryengritjes dhe gjynahut. I mençur është ai që e largon dynjanë nga zemra, pendohet tek Allahu Teala për gjynahet e bëra dhe angazhohet në punë që e afrojnë tek Rabbi i tij."

E pyetën Davud Tainë përse nuk po e krehë mjekrën, e ai ju tha:

- Sepse jam i zënë me ibadet.

Vejsel Karani thoshte:

- Sonte është nata e rukusë;

dhe gjithë natën e kalonte në ruku. Të nesërmen thoshte:

- Sonte është nata e sexhdes;

dhe gjithë natën e kalonte në sexhde.

Pas pendimit, Utbetu'l Gulam nuk hante. Nëna i tha:

- Sikur të ishe më i mëshirshëm ndaj vetes!

- Zaten, i mëshirshëm jam. Më le të heqi pak zahmet në këtë botë, e pastaj të kënaqem shumë në botën tjetër.

Kur Meshruku shkoi në haxh, nuk e vendosi kokën në tokë, pos kur binte në sexhde.

Ndërsa Abdullah ibn Davud tregon:

“Kur dikush prej atyre të devotshmëve të mbushte katërdhjetë vjet, e palonte shtrojën e vet (hiqte dorë nga gjumi).”

Kehmes b. Hasan çdo ditë i falte nga njëmijë reqate, e më pas i thoshte nefsit:

- Ngritu, o ti që je burimi i çdo të keqe!

E në ditët e vona, për shkak të pleqërisë, Hasani i zvogëloi reqatet në pesëqind, e më pas qante, dhe thoshte:

- Më shkuan gjysma e veprave të mia.

Rebi b. Husejmin e bija e pyeti:

- Baba, përse të tjerët i shoh të flenë, e ty jo?

- Bija ime, babai yt ka frikë nga bastisja e armikut gjatë natës.

E kur nëna e Rebiut pa sa shumë qanë e rri pa gjumë ai, e pyeti:

- Biri im, mos ke vrarë dikë?!

- Po, nënë, kam vrarë dikë.

- Kush është ai?! Të kërkojmë falje për ty nga familja e tij! Po ta dinë sa i mirë je, do të kenë mëshirë.

- Nënë, e kam vrarë nefsin tim.

Omeri, nipi i Bishr ibnul-Harisit, tregon:

“E dëgjova dajën t’i thotë nënës time:

- Motër, stomaku po më dhemb.

- Vëlla, më lejo të shkoj të marr pak miell, e të bëj një corbë. Do të jesh më mirë.

- Mjerë për ty! Kam frikë se Allahu Teala do të më pyes nga më erdh ky miell, e çfarë do t'i them?!

Në këto fjalë, nëna filloi të qajë, e edhe daja. Edhe unë nisa të qajë, bashkë me ta."

Omeri tutje tregon:

"Kur nëna ime e pa sa shumë ishte lodhur nga uria, dhe merrte frymë me vështirësi, i tha:

- Ah bre vëlla, më mirë të mos më kishte lindur nëna! Vallahi, mëljia po më pëlçet çka po i bën ti vetes.

E dëgjova dajën kur iu përgjigj:

- Edhe unë them më mirë të mos më kishte lindur nëna, e kur më lindi, pse më ushqeun nga gjiri i saj?

Gjithë natën nëna qau mbi trupin e tij.

Rebiu tregon: "Shkova në vizitë te Veysel Karani, e gjeta në përfundim të namazit të sabahut, e kur u ul i thashë vetes se nuk do ta ndërpres në tesbih. Ai qëndroi ashtu deri në mesditë, dhe e fali edhe drekën. Pas drekës vazhdoi të falej, deri në ikindi, e pas ikindisë prapë qëndroi ulur në të njëjtin vend, deri në aksham. E fali akshamin, dhe prapë nuk lëvizoi nga aty deri sa hyri jacia, dhe e fali jacinë. Vazhdoi të qëndrojë aty deri në sabah, e pasi e fali sabahun, prapë u ul. Atëherë filloi ta zë gjumi, e tha:

- Allah, tek Ti strehohem nga gjumi i tepërt dhe barku që nuk ngopet!

I thashë vetes:

- Kaq të mjafton nga ai; e u ktheva."

Një person e pa Vejselin, dhe i tha:

- *Ebu Abdullah, më duket se je i sëmurë?*

- *Si të jem i sëmurë?! I sëmuri ushqehet, ndërsa unë nuk ha, i sëmuri fle, e unë nuk fle.*

Ahmed b. Harb ka thënë:

“Sa çudi me njeriun, e di që mbi të shkëlqen xheneti e nën të ndezet xhehenemi, e ky në mes tyre, fle!”

Një i devotshëm tregonte:

“Erdha një herë te Ibrahim ibn Ed’hemi, e ai po falte jacinë. U ula ta pres pak, por ai u mbështoll në xhyben e vet e u shtri, dhe qëndroi në atë pozitë gjithë natën, e asnjëherë nuk lëvizi. Kur erdh sabahu e muezini u dëgjua, Ibrahim shpejtë filloi të falet, e nuk e përtëriu abdesin. Kjo disi më shtrëngoi në gjoks, dhe e pyeta:

- *Allahu pastë rahmet me ty, gjithë natën fjete i shtrirë, e nuk e përtërive abdesin?*

- *Gjithë natën e kalova duke udhëtuar - herë nëpër bahçet e xhenetit, herë nëpër luginat e xhehenemit. Si mund të flejë në këtë situatë?!”*

Sabit el-Bennani tregon:

“Takova njerëz të tillë që, aq shumë falnin namaz sa nuk kishin kohë të vendosin kokën në shtrat.”

Për Ebu Bekr ibn Ajjashin thuhet se nuk është shtrirë në shtrat për katërdhjetë vjet, dhe që një sy i kishte perde, e familja e vet nuk e ditën, për njëzet vjet. Tregohet se Semnuni falte pesëqind reqate si vird të rregullt, për çdo ditë.

Ndërsa Ebu Bekir el-Mutavi ka thënë:

- *Kur isha i ri, virdi im për çdo ditë e natë ishte të lexoj Kul huvallahu ehad – 30.000 ose 40.000 herë.*

Kur dikush e takonte Mensur b. Mutemirin, për të do të thoshte: *“Ky është fatkeq!”* Mensuri e kishte shikimin gjithnjë të lëshuar poshtë, zërin e kishte të ultë, e sytë gjithmonë të përlotur. Vetëm po t’ia ndërroje vendin, sytë i mbusheshin me lot. Një herë, duke e parë në këtë gjendje, nëna e vet e pyeti:

- *Çfarë i bën kështu vetes?! Gjithë natën qanë, pa nda! Biri im, mos rastësisht e ke vrarë dikë?*

e Mensuri u përgjigj:

- *Oj nëna ime! E di unë mirë se çfarë po i bëj nefsit.*

E pyetën Amir b. Abdullahun:

- *Si duron, natën pa gjumë e ditën e nxehtë me etje?*

- *Nuk është asgjë, pos që ushqimin e ditës e bëra ushqim të natës, e gjumin e natës e bëra gjumë të ditës. Këtu nuk ka asgjë të posaçme.*

]Abdullahu gjithashtu thoshte:

“Nuk pashë asgjë si xheneti, por ai që e kërkon flen, dhe nuk pashë asgjë më tmerr se xhehenemi, e edhe ai që ikë nga xhehenemi, prapë flen.”

Kur lëshohej nata, thoshte:

- *Nxehtësia e xhehenemit e largoi gjumin;*

e rrinte pa gjumë gjithë natën. Kur zdritej, prapë thoshte:

- *Nxehtësia e xhehenemit e largoi gjumin;*

dhe prapë rrinte pa gjumë gjithë ditën.

E dikush nga të vjetrit ka treguar:

“U shoqërova me Amir b. Abdulkajsinë katër muaj, e nuk e pashë të flejë; natën, as ditën.”

Njëri nga miqtë e hazreti Alisë r.a., tregon:

“E falëm sabahun me Alinë r.a., e kur dha selam, u mbështet në krahun e djathtë, dukshëm i dëshpëruar, dhe qëndroi ashtu deri sa lindi dielli. Atëherë lëvizi e tha:

- Pasha Allahun, i kam parë as’habët e Resulallahut s.a.v.s., e sot nuk shoh gjë që kujton në ta. I qelte sabahu në pluhur e të uritur. Natën e kalonin në sexhde e kijam, vetëm për rizanë e Allahut, dhe lexonin Librin e Tij. Kur përmendej Allahu, dridheshin si thupra në erë. Sytë i kishin gjithnjë me lot, sa rrobat ju lageshin me to.”

Ebu Muslim el-Havlani kishte zakon që në vendin ku falej në shtëpinë e tij, të vjerrë një kamxhik, që të frikësojë nefsin e vet, e i thoshte vetes:

- Ngritu! Pasha Allahun aq do të detyroj, sa do të ligështohesh!

Nganjëherë edhe e merrte kamxhikun, e godiste veten këmbëve, e thoshte:

- Ty duhet goditur më shumë se kafshën!

Havlani gjithashtu ka thënë:

“Le ta dinë as’habët se kanë lënë pasardhës.”

Këmbët e Safvan b. Sulejmit ishin fryrë nga qëndrimi i gjatë në namaz. Aq shumë thellohej në ibadet sa që, edhe po t’i thoshte dikush se nesër është kijameti, nuk do ta shtonte angazhimin.

Kur vinte dimri, Safvan b. Sulejmi ulej në kulm që ta ndjejë të ftohtin, e verës mbyllej në dhomë që të ndjejë nxehtësinë, e kështu të mos mund të flejë. Ka vdekur në sexhde. Thoshte:

- O Allah, sa dua të të takoj, andaj – prano edhe Ti të më takosh mua!

Kasim b. Muhammed tregonte:

“Pas faljes së namazit të sabahut e kam adet të vizitoj hallën time, hazreti Ajshen r.anhum. Një ditë shkova pas namazit të sabahut dhe e gjeta duke falë duha-namaz, e ishte duke lexuar ajetin:

“E Allahu na dhuroi të mira dhe na ruajti prej dënimit të erës (flakës) së nxehtë të zjarrit.”

(52-Tur: 27)

E përsëriste vazhdimisht dhe qante. Unë u mërzita duke pritur dhe shkova në qarshi. Mendova me vete:

- Shkoj e të kryej punët, e pastaj kthehem.

Por kur u ktheva, hazreti Ajshe (r.a.) ende ishte në namaz, ende përsëriste ajetin e njëjtë dhe qante.”

Muhammed b. Is'hak thotë:

“Kur na u kthye Abdurrahman b. Esvedi nga haxhillëku, njëra këmbë aq shumë i ishte dërmuar, sa falte namazin duke qëndruar vetëm në njëren këmbë, e namazin e sabahut e falte me abdes të jacisë.”

Dikush ka thënë:

“Nuk i frikësohem vdekjes, por kam frikë se do të më ndajë nga ibadeti i natës.”

Hazreti Alia r.a., ka thënë:

“Shenjë e të mirëve është verdhësia në fytyrë nga pagjumësia, pamja e dobët e syve nga lotët, buzët e thata nga agjërimi; mbi ta është pluhuri i atyre që kanë frikë-respekt ndaj Allahut Teala.”

E kur e pyetën Hasan Basriun:

- Pse ata që falin namazin e natës (tehexhahud) i kanë fytyrat më të bukura?

Hasani u përgjigj:

- Sepse u vetmuan me Mëshiruesin, e Ai i zbukuron me nurin e Tij.

Amir b. Abdylkajs thoshte:

“O Allah më krijove, e nuk më tregove kur do të vdes. Bashkë me mua, krijon edhe armikun tim, dhe e bën që të lëviz në mua, si gjaku, që ai mua të më sheh e unë atë jo, e më pas më thua të ruhem prej tij. O Allah, e si të ruhem unë, nëse nuk më ruan Ti?! O Allah, në këtë botë ka vetëm brenga e mërzi, e në tjetrën dënim dhe llogari. Ku është rehatia e gëzimi?!”

Xhafer b. Muhammed tregon:

“Utbetu’l Gulam e kalonte natën me tri ofshama; kur e falte namazin e jacisë, ulte kokën dhe fillonte të mendojë. Kur kalonte pjesa e parë e natës, lëshonte një ofshamë, e prapë ulte kokën, e mendonte. Kur kalonte pjesa e dytë e natës, prapë ofshante, dhe prapë e lëshonte kokën mes këmbëve, e mendonte. Dhe në sabah, prapë e lëshonte një ofshamë. Ia tregova këtë njërit nga Basra, e më tha:

- *Lëri ofshamat, por shiko gjendjen e tij në mes të ofshamave; në çfarë gjendje ishte, që u detyrua të ofshajë.*"

Një i mençur thoshte:

"Allahu Teala ka robë të cilëve ju dhuroi nimetin e Tij, e në saje të këtij nimeti ata e njohën Allahun; ju zgjeroni gjoksat dhe ata iu përshtatën urdhrave të Tij, u mbështetën tek Ai, ia dorëzuan Atij krijesat dhe gjithçka tjetër, e zemrat ju bënë burim i bindjes (jekin), shtëpi të urtësisë, vend i lartësimi dhe thesar të fuqisë. Ata udhëtojnë me trup mes njerëzve, por zemrat e tyre udhëtojnë në botën e melekutit, kënaqen duke shikuar fshehtësitë e saj. Më pas kthehen, me mirësi hyjnore që nuk mund të përshkruhen. Në të brendshmen (batin), ata janë të vlefshëm si mëndafsh, e në të dukshmen (zahir) të pavlefshëm si një façiletë. Ata janë modest karshi gjithkujt. Kjo është një rrugë (tarikati) që nuk arrihet me përpjekje, por është dhuratë e Allahut, të cilën Ai ia dhuron kujt të dojë."

Një salih¹⁷ tregon:

"Kur udhëtova në Bejtul-Makdis, dëgjova një zë që jehonte. Vendosa ta përcjellë, dhe arrita te një bahçe ku ishte një dru i kërrusur, e afër një person, që vazhdimisht përsëriste ajetin:

¹⁷*Salih*: i hajrit; i mirë; është si duhet të jetë; ai që posedon drejtësi dhe veprime të drejta; ai që i zbaton urdhrat e din-it; *ehli-takva*; me virtyt; me dinjitet; i thuhet atij që është i ndershëm dhe bamirës.

“Ditën kur çdo njeri e gjen pranë vete atë që veproi mirë ose keq, e për atë të keqe që bëri, do të dëshirojë që në mes tij dhe në mes të asaj të jetë një distancë shumë e madhe (e mos ta shohë). Allahu ju paralajmëron që t’i ruheni dënimit që vjen prej Tij.”

(3-Ali Imran: 30).

U ula mbrapa tij të dëgjoj se çfarë do të thotë, e ai edhe përsëriste ajetin e njëjtë, deri sa një moment bërtiti dhe i ra të fikët. Kjo nuk m’u duk mirë, por prita, e kur erdhi në vete, tha:

- Tek Ti Allah kërkoj strehim nga grada e gënjeshtarit! Tek Ti Allah kërkoj strehim nga veprat e dembelit dhe të pakujdesshmit!

Pastaj tha:

- Zemrat e atyre që vazhdimisht ndjejnë frikë vijnë të penduara tek Ti, e zemrat e arifëve të nënshtrohen Ty.

Pastaj duke shtyrë me duar tha:

- Çfarë kam unë me dynjanë, dhe çfarë ka dynjaja me mua?! Oj dynja, mbahu me sojin tënd. Magjepsjen tënde ruaje për ata që të duan. Shko e ata mashtroi! Ku janë kohët e moqme dhe gjeneratat e kaluara?! Kalben në tokë dhe zhduken në kohë!

Në këtë, unë i thashë:

- O rob i Allahut, gjithë ditën jam pas teje, po pres kohën tënde të lirë, a nuk do të përfundosh?

Ai tha:

- Si mund të ketë kohë të lirë ai që garon me kohën? Si mund të përfundojë ai të cilit i ikën ditët, e i mbeten gjynahet?!;

e pastaj tha:

- Allahu im, Ti je që më ndihmon në çdo vështirësi!
Atëherë ma kthehu shpinën, dhe lexoi ajetin:
**“Atëherë, do të përballen me atë që nuk e kanë
llogaritur...”** (39-Zumer: 47),

dhe përsëri lëshoi një britmë, më të fuqishme se e para, dhe u rrëzua. Mendova se kaloi në ahiret, por kur iu afrova e pashë që lëvizti. Erdhi në vete, dhe tha:

- Kush jam unë? Çfarë më ndodhi? Të lutem Ty, më dhuro falje për veprimet e shëmtuara, më mbulo me mbrojtjen Tënde dhe me fisnikërinë e fytyrës Tënde. M'i fal gjynahet e mia kur të jem para Teje!

Unë i thashë:

- Për rizanë e Allahut, bisedo me mua;

Më tha:

- Shko, bisedo me atë prej të cilit ke dobi. Mbaju të folmes së atij, nga fjalët e të cilit ke dobi. Largohu nga biseda me atë që e kanë shkatërruar gjynahet. Këtu unë ka kohë që luftoj kundër Iblisit, e edhe ai kundër meje, e nuk gjeti Iblisi ndihmë që të më ndajë mua nga kjo gjendje, pos teje, prandaj largohu nga unë, ti i mashtruar! Tashmë ma angazhove gjuhën në gjëra të kota. Një pjesë e zemrës sime po tenton të bisedojë me ty. Tek Allahu kërkoj strehim nga sherri yt. Shpresoj se Allahu Teala do të më mbrojë nga zemërimi i Tij dhe të më mbulojë me rahmetin e Tij!

U largova, duke i thënë vetes:

- Ky është evlia! Nëse e shqetësoj, kam frikë se dënohem.

Edhe një nga salihët tregon:

*“Gjatë një udhëtimiti u ndala nën një pemë të pushoj,
kur një plak erdhi tek unë dhe më tha:*

- Ngritu ore ti! Vdekja nuk ka vdekur!

*Pasi e tha këtë, vazhdoi rrugën, dhe unë i shkova
pas. E dëgjova që lexonte ajetin:*

“Çdo shpirt do ta shijojë vdekjen” (3-Ali Imran: 185),

dhe thoshte:

- Allah, më dhuro bereqet në vdekje! Unë shtova:

- Edhe pas vdekjes!, e në këtë, ai tha:

*- Ai që beson pa dyshim në botën pas vdekjes, për
atë përgatitet e nuk i bën vetes vend në këtë botë.;*

dhe vazhdoi:

*- O Allahu im, kur shikoj bukurinë (Xhemal) Tënde
ma ndriço fytyrën time, ma mbush zemrën me dashuri
për Ty dhe më mbrojë nga poshtërimi nesër kur të jem
para Teje. O Allahu im, po të mos ishte falja Jote nuk do
të shtohesh shpresa ime;*

Pas këtyre fjalëve, u largua dhe vazhdoi rrugën.”

Edhe poeti ka thënë:

Me trup të dobët e zemër mërzitur,

Në maja e lugina, duke pëshpëritur.

Qanë për gjynahet që fytyrën ia shëmtuan,

Peshët e tyre, në ofshamë u treguan.

Nëse frika i shtohet e shpirtin ia hijeshon,

Atëherë duaja i bëhet: “Ja Rabb, ti më shpëton!

Ti e di gjithë këto vite, unë si kam vepru,

por Ti shumë i falë gabimet e robëve Tu.”

T'i përmendim edhe këto vargje:

*Më ëmbël se qejfet me vajzën e re
kur të zbukurohet, hijeshinë e tregon,
i kthyeri Allahut që 'tesh e kotesh' i lë,
herë një vend herë tjetrin, ai udhëton.*

*Të mos e përmendin, i vetëm të jetë,
dëshirat e veta t'i shkrijë në ibadet,
leximin e Kur'anit e ka kënaqësi, gjithkrah
me dhikr t'zembrës e gjuhës, shpirti mashallah.*

*Në dakik të vdekjes, telall i lumnisë lajmëron,
myzhde për shpëtim nga shkatërrimi i kumton.
Atëherë ai mbërrinë çka në jetë ka dashtë,
të mirat e xhenetit, që ëndërr i ka pasë.*

Kurdh b. Vebere, për një ditë lexonte tri hatme. Lufta e tij shpirtërore arriti majat. Njëherë, kur i thanë se po e tepron në mundim të vetes, ai pyeti:

- Sa është e moqme dynjaja?

- Shtatëmijë vjet.

- E, sa zgjatë dita e kijametit?

- Pesëdhjetëmijë vjet.

- E si pra dikush të mos mundohet këto shtatë ditë të shkurta, për të qenë i siguruar në atë një Ditë, por aq të gjatë?!;

pra, sikur ti të jetoje gjithë vitet e dynjasë e të angazhohesh për shtatëmijë vjet, dhe për këtë shpëton në atë Ditë që zgjatë pesëdhjetëmijë vjet, kjo do të ishte dobi e madhe për ty. E tash mendo, jeta jote aq e shkurtë, e ahireti i pafund...

Kjo ishte mënyra e veprimit dhe zbatimi i kontrollimit të nefsit e të parëve tanë të mirë. Sa herë që nefsi yt të ngurrojë e të largohet nga qëndrueshmëria në ibadet, atëherë kujto veprimet e tyre. Sot është vështirë të gjendet dikush si ata. Nëse gjen dikë që besnikërisht i pason ata, kjo për zemrën tënde do të jetë edhe më e dobishme dhe më frymëzuese. Nuk është njëjtë të dëgjohet dhe të shihet. Por, nëse nuk mund t'i gjesh, atëherë mos e largo kokën e të mos dëgjosh tregimet për të parët tanë të mirë. Kur nuk ka deve, bën edhe dhia.

Zgjedh se a do t'i pasosh dhe a do të jesh në shoqëri të të këtillëve; ata janë njerëz të mençur, të urtë dhe me *basiret* (largpamësi), apo do të pasosh të padijshmit dhe ata që i sheh rreth vetes. Mos u mjafto me pasimin e atyre që nuk mendojnë, mos të kesh dëshirë të ngjashë me të pasurit, apo të kundërshtosh të mençurin.

Nëse nefsi yt të thotë se ata robë të Allahut ishin njerëz me iman të fortë dhe se as nuk mund të pasohen bile, shiko një herë gjithë ato gra që u dogjën në këtë rrugë, e thuaj nefsit:

- *O nefsi, a do të jesh më i lig se një grua!?*

Le të përmendim tash edhe vendosmërinë në ibadet të disa grave:

Tregohet se Habiba Adevijj pasi që falte namazin e jacisë, ngjitej në kulm të shtëpisë së saj, dhe thoshte:

- O Allah, yjet u lëshuan, sytë fjetën, sulltanët i mbyllën dyert e tyre. Secili mbeti me dashurinë e vet. Dhe ja unë ku jam, para Teje.”

Vazhdonte me namaz, e në mëngjes thoshte:

- O Allah, shkoi kjo natë, e zdriti kjo ditë. Sikur ta dija a e ke pranuar ibadetin tim të kësaj nate, e të jem e qetë, apo ma ke refuzuar, e të vajtoj! Pasha madhësitinë Tënde, unë kështu do të veproj deri sa të më mbash në këtë jetë. Pasha madhësitinë Tënde, unë nuk largohem nga dera Jote, sepse e di që mirësia dhe fisnikëria Jote janë pa fund.

Tregohet se Axhira nga Basra i kalonte netët në ibadet, e ishte e verbër.

Në mëngjes, Axhira i drejtohej Allahut Teala me zë të dhimbshëm:

“O Rabbi im, robët e Tu, Ty ti kanë kushtuar netët pa gjumë, duke nxituar kah rahmeti Yt dhe falja Jote. Ty, o Rabbi im unë të lutem, Ty dhe askujt tjetër, të më bësh nga të parët, të më ngritësh në gradë të lartë (Illijun), gradën e mukarrebunëve, dhe të më bashkosh me robët Tu salihë, e Ti je mëshirues, madhështor, o Kerim!

Pas kësaj bënte sexhde, ashtu që dëgjohej si dridhej nga frika. Atëherë bënte dua dhe qante, deri në mëngjes.

Jahja b. Bistam tregon:

“Shkova tek Sha’vana. U bëra dëshmitar i vajit dhe lotëve të saj. I thashë:

- Duhet të jesh më e mëshirshme ndaj vetes, të qash më pak! Kjo do të jetë më e mirë për ibadetin tënd.

Ajo prapë filloi të qajë, e tha:

- Pasha Allahun, do të doja të qajë deri sa të gjitha lotët të më rrjedhin, e pastaj të qaj me gjak deri sa as një pikë gjaku të mos mbetet në trupin tim. E si të mos qajë? Si të mos qajë?! Vazhdimisht përsëriste ‘e si të mos qajë’, deri sa u alivanos.”

Një e devotshme i ka treguar Muhammed b. Muadh:

“Ëndërrova se si po hyj në xhenet, e xhenetlinjtë qëndronin te portat. Pyeta:

- Çfarë kanë? Pse qëndrojnë aty?; e dikush tha:

- Kanë dalë të shohin gruan që i hijeshoi bahçet e xhenetit me ardhjen e saj.

- Kush është ajo grua?

- Një skllave e zezë nga Ejka, quhet Sha’vana.

- Pasha Allahun, ajo është motra ime!

Në atë çast, ajo u paraqit duke fluturuar me një kalë të mrekullueshëm. Kur e pashë, i thashë:

- Oj motër, a nuk e sheh gjendjen time karshi tëndes?! Sikur ta lusje Rabbin tënd e të të bashkohem!

Ajo sa buzëqeshi, e më tha:

- Ende nuk është koha, por mbaj mend nga unë dy gjëra: zemrën mbushe me pikëllim, e dashurinë ndaj Allahut vendose para kërkesave tua; nuk të bën dëm kur të vdesësh.”

Abdullah b. Hasan tregon:

“Kam pasur një skllave nga Bizanti. Më pëlqente. Një natë fjeti pranë meje. Unë dikur u zgjova, zgjata dorën, e ajo nuk ishte aty. U ngrita ta kërkoj. E gjeta në sexhde, e bënte dua:

- Pashë dashurinë Tënde për mua, m’i fal gjynahet e mia!

- Mos thuaj: pashë dashurinë Tënde për mua, por: Pashë dashurinë time për Ty!

- Jo zotëri! Unë them: “Pashë dashurinë Tënde për mua” sepse unë isha një pagane, e Ai më ka dashur mua dhe më nxorri nga shirku në tehvid e m’i hapi sytë, deri sa plot të tjerë janë në gjumë!”

Ebu Hashim el- Kureshi tregon:

“Na erdh një herë një grua nga Jemeni. Quhej Serijja. U vendos në njërën nga shtëpitë tona. Natën e dëgjoja si qante e vajtonte. Një ditë, i thashë shërbëtorit:

- Shko e shih çfarë bën ajo grua!

Shërbëtori shkoi, por nuk pa që gruaja bënte diçka, pos që e ulur kah kibla, nuk largonte shikimin nga qielli, dhe thoshte:

- E krijove Serijjan, e ushqeve me nimetet e Tua nga çasti në çast, e secili çast i Yti asaj i është i bukur, siç i është e bukur edhe secila sprovë nga Ti. E përkundër kësaj, ajo i ekspozohet zemërimit Tënd sepse i ndodhë të mashtrohet e të jetë e padëgjueshme. Ajo mendon se Ti nuk e sheh veprën e saj të shëmtuar, por Ti i di të gjitha, je i njoftuar me gjithçka, dhe je i Plotëfuqishmi!”

Zunnun Misri tregon:

“Një natë u nisa drejt luginës Ken’an (në Palestinë). Kur u lëshova në luginë, pashë një person si më afrohet, dhe duke qarë, lexonte:

“Atëherë, do të përballen me atë që nuk e kanë llogaritur.” (39-Zumer: 47)

Kur m’u afrua, e pashë që ishte një grua mbështjellë me xhybe të leshtë. Në dorë mbante një kovë. Nuk më frikësohej aspak, e më pyeti:

- Kush je ti?

- Jam një i vetmuar (garib).

- Si mund të jesh i vetmuar kur je me Allahun?!

Nisa të qajë nga këto fjalë, e ajo prapë më pyeti:

- Çfarë të bëri të qashë?

- Ilaçi u lëshua mbi varrën plot qelb, dhe shërimit iu lajmërua fundi.

- Nëse je njeri i drejtë, përse qave ashtu?

- A nuk mund të qajë ai që është i drejtë?

- Jo, nuk mundet.

- Pse?

- Sepse lotët rrjedhin për të qetësuar zemrën.

Unë heshta, i mahnitur nga fjalët e saj.

Ahmed b. Ali tregon:

“Shkuam një herë në vizitë te Ufejre, por nuk na pranoi. Kur e kuptoi se po prisnim te dera, u ngrit të na e hapë derën, dhe e dëgjova të thotë:

- O Allah, tek Ti kërkuj strehim nga ata që më vijnë për të më larguar nga dhikri Yt!

Pas kësaj na e hapi derën, e ne hymë dhe kërkua të bëjë dua për neve.

- Allahu e bëftë rahmet ardhjen tuaj këtu; tha, e pas kësaj, vazhdoi:

- Atta es-Sulemi nuk doli nga shtëpia për katërdhjetë vjet, dhe për gjithë këtë kohë as nuk shikoi në qiell. Një herë kur e ngriti kokën, u alivanos dhe në barkun e tij iu paraqit një çarje. Ah, sikur të mundet Ufejre të ngrisë kokën e të mos bëj gjynah, dhe që, kur e bën një gjynah, kurrë më të mos e përsëris!"

Një salih ka treguar:

"Dola një ditë në pazar. Me mua ishte shërbëtorja ime abisinase. E lashë të më presë në njërin skaj të pazarit, e unë shkova të kryej disa obligime, dhe e porosita të mos lëvizë deri sa të kthehem. Por, kur u ktheva, nuk e gjeta aty. U ktheva në shtëpi i zemëruar, dhe kur ajo më pa dhe në fytyrë ma vërejti zemërimin, më tha:

- Zotëri, mos u ngut! Më le në një vend ku nuk shihja askë të përmend Allahun Teala. U frikësova shumë se Allahu do ta shkatërrojë atë vend.

Më habiti me fjalët e saj, dhe i thashë:

- Je e lirë!

- Nuk bërë mirë. Deri sa të shërbeja ty, i kisha dy shpërblime. Tash e humba njërin."

Ibn A'la es- Sa'di tregon:

"Vajza e axhës tim quhej Berira, dhe ishte shumë e devotshme; lexonte shumë Kur'an. Një herë, deri sa po lexonte një ajet ku përmendet Zjarri, filloi të qajë, e nuk u ndal deri sa e humbi të pamurit. Ne, bijtë e axhës së saj, thamë:

- Të shkojmë te ajo grua, ndoshta e largojmë nga gjithë ai vaj.

Kur shkuam te ajo, e pyetëm:

- Berira, si u zgjove këtë mëngjes?

- U zgjuam si mysafirë në tokë të huaj, dhe presim të na thërrasin e ne të përgjigjemi.

- Sa shumë që qanë, edhe shikimin e humbe...

- Nëse sytë e mi do të shohin të mirën tek Allahu Teala, atëherë nuk humbasin shumë që nuk shohin në këtë dynja, e nëse sytë e mi meritojnë të keqen nga Allahu Teala, atëherë do të qajë edhe më shumë!

Atëherë u largua nga ne, e edhe ne thamë:

- Të shkojmë. Pasha Allahun, ajo ka diçka që ne nuk e kemi.”

Muaze Adevija, kur zdritej, thoshte:

- Kjo është dita kur do të vdes;

dhe nuk hante gjë, deri në mbrëmje. E kur lëshohej nata, thoshte:

- Kjo është nata kur do të vdes;

dhe fillonte të falë namaz, deri sa zdritej.

Ebu Sylejman ed-Darani tregon:

“Një natë isha mysafir në shtëpinë e Rabia Adevijes. Ajo bëri ibadet deri në agim. E pyeta:

- Çfarë do të jetë detyra jonë karshi Atij që na e dhuroi këtë mundësi? Rabia tha:

- Detyra jonë është që nesër të agjërojmë për rizanë e Tij.”

Sha'vana, në dua thoshte:

O Allah, sa kam mall të takohem me Ty, kam dëshirë të madhe për shpërblimin Tënd! Ti je Mëshirues, Mëshirëbërës, e nuk i dëshpëron ata që presin e shpresojnë. O Allah, nëse më është afruar exheli, e veprat e mia nuk më afruan tek Ti, atëherë kjo është nga dobësia ime, këtë e pranoj, dhe kërkoj falje prej Teje. Nëse Ti më falë, epo kush tjetër mund të më falë? Dhe nëse më dënon, kush është më i drejtë se Ti? O Allah, unë bëra gjynah me veten duke kërkuar arsyetime. Më mbeti vetëm shikimi Yt i bukur. Mjerë për mua nëse shikimi Yt nuk më sjellë lumturinë! O Allah, unë nuk e humbi shpresën nga mirësia Jote as pas vdekjes. Ndërsa në këtë jetën time Ti më dhurove vetëm mirësi.

O Allah, edhe pse frikësohem nga gjynahet e mia, unë besoj që dashuria ime për Ty më shpëton. Bëj me mua atë që Ti do, e mirësinë Tënde dhuroja edhe atij që e mashtron injoranca e vet. O Allah, po të doje të më poshtërosh, nuk do të më udhëzoje në rrugë të drejtë; po të doje të më turpërosh nuk do të më fshehje mangësitë. Bëre të përfitoj nga rruga e drejtë. Gjynahet e mia vazhdimisht i fshehe. O Allah, unë e di se Ti nuk do të më refuzosh në atë për çka u dogja gjithë jetën time. O Allah, po të mos bëja gjynahe, nuk do të kisha frikë prej dënimit Tënd, dhe po të mos e njihja rahmetin Tënd, nuk do të shpresoja në shpërblimin Tënd!”

Havvasi tregon:

“Rahla ishte shumë e devotshme. Aq shumë agjëronte, sa iu nxi lëkura. Aq shumë qante, sa u verbua.

Aq shumë falte namaz, sa nuk mund të qëndronte më në këmbë, e falej ulur. Shkuam një herë në vizitë te ajo, i dhamë selam dhe filluam të flasim për rahmetin e Allahut, që asaj t’i lehtësohet gjendja. Ajo ofshau, e tha:

- Kur njoha nefsin, m’u plagos zemra e m’u djegën mushkëritë. Kisha dashtë Allahu të mos më kishte krijuar!;

dhe vazhdoi me namaz.”

Nëse je prej atyre që janë vazhdimisht në përpjekje shpirtërore dhe që e kontrollojnë nefsin, atëherë mendo gjendjet e këtyre burrave e grave që u angazhuan në rrugë shpirtërore, që kështu edhe në ty të ndizet dëshira e brendshme që të shtohet vendosmëria, dhe ruaju mos i shiko bashkëkohësit e tu! Nëse i nënshtrohesh shumicës që sot ecë mbi Tokë, ata do të largojnë nga rruga e Allahut. Tregimet për këta njerëz të mëdhenj janë të shumta, mirëpo kaq sa i përmendëm i mjaftojnë atij që dëshiron të marrë mësim. E nëse ti kërkon edhe më shumë, atëherë lexoje *Hil’jetul-evlija (Zbukurimi i evliasë)*, një libër që përshkruan gjendjet e as’habëve, taibinëve dhe robëve të mirë pas tyre. Aty do të shohësh sa larg jeni ti e njerëzit e kohës tënde nga besimtarët e vërtetë.

Nëse nefsi të thotë: *Mos i shiko ata. Dikur ka qenë më lehtë të veprosh mirë, sepse në kohën e tyre mundësitë kanë qenë tjera...*

Shiko bashkëkohësit e tu, nëse ti sot dëshiron të veprosh si ata dikur, të llogarisin të çmendur dhe fillojnë të përqeshin. Prandaj ti mundohu të jesh si bashkëkohësit tu, çfarëdo që zbatojnë ata edhe ti zbato. Vështirësia e përbashkët është më e lehtë;

atëherë ruaju të mos kapesh për litarin e mashtrimit të nefsit, të mos mashtrohesh nga gënjeshtria e tij.

Thuaj nefsit:

- Mendo sikur po sheh një vërshimë të madhe, ku do të përmbysen të gjithë banorët e qytetit. Ata nuk lëvizin nga vendi, sepse për shkak të injorancës së tyre nuk janë aspak të vetëdijshëm për rrezikun, ndërsa ti mund të largohesh, të hipësh në anije dhe të shpëtosh nga mbytja. A do të mendoje atëherë se fatkeqësia e përbashkët është më e lehtë, apo do të shikosh si të shpëtosh nga ajo që të ka gjetur? Nëse nuk qëndron me ta, pikërisht nga frika e përmbytjes, e vuajtja nga përmbytja megjithatë është e shkurtë, si atëherë nuk ikën nga vuajtja e përhershme, në të cilën zhytesh për çdo ditë?! Si mundet fatkeqësia të bëhet e lehtë kur shtohet, ndërsa pabesimtarët nuk u shkatërrojnë ndryshe, pos me përshtatje bashkëkohësve, siç e thonë:

“Ne i kemi gjetur etërit tanë në këtë fe dhe po ndjekim gjurmët e tyre.” (43-Zuhruf: 23).

Kur merresh me qortimin e nefsit tënd dhe e detyron atë në luftë shpirtërore, e nefsi kryengritet, mos e le pa ndihmë. Vazhdimisht inkurajoje të bëj veprime të mira, dhe është e mundur që hyn në rrugë të drejtë.

Grada e gjashtë

QORTIMI I NEFSIT

Dije se, armiku yt më i madh është nefsi yt, që gjendet mes dy sqetullave. Ai është krjuar i tillë që vazhdimisht të urdhërojë të keqen e të largojë nga hairi. E ti je i obliguar që të pastrosh nefsin nga të këqijat dhe ta kthesh kah punët e hairit, të detyrosh në ibadete ndaj Krijuesit, ta largosh nga kënaqësitë dhe dëshirat epshore. Nëse nefsi lihet për pak kohë pa kontrollë, ai kryengritet, shfrenohet dhe më nuk mund të ndalet. E nëse nefsi vazhdimisht paralajmërohet e qortohet, atëherë ai, nga *'nefsi emmare'* (nefsi urdhërues) kthehet në *'nefsi levame'*¹⁸ (nefsin qortues) për të cilin Allahu Teala thotë:

“Betohem në nefsin qortues!”

Nefsi qortues e kritikon njeriun për mangësitë në ibadete ndaj Allahut Teala. E nëse dëshiron të jetë prej njerëzve që kanë arritur gradën e *nefsi mutmaine* (nefsi i qetësuar) dhe *nefsi radije* (nefsi i kënaqur), e me të cilët Allahu Teala është i kënaqur, nefsi nuk lihet pa kontrollim as edhe për një çast.

¹⁸ *Nefsi lavvame*: *Nefsi qortues*, që ka përfituar zgjuarsia aq sa i është ndriçuar zemra me nur. Qorton veten dhe nuk dëshiron të bëjë gjynahe, por nuk është i përkryer dhe vazhdon me to, ani pse ka përmirësim. Është në gjendje dashurie; merr shembull sjelljet e Resulallahut s.a.v.s., dhe qorton të keqen. I shtohet nderimi për urdhrat e Kur'anit, shton namazin, agjërimin, sadakanë e veprat e mira. Veprat i ka për Allahun, por dëshiron ta dinë edhe njerëzit. Ky është nefsi tashmë i penduar.

Fillimisht duhet të përmirësojë veten dhe të hyjë në rrugë të drejtë, e pastaj mund të këshillojë të tjerët. Prandaj Allahu Teala i tha Isasë a.s.:

“O biri i Mejremes,së pari këshillo veten, pastaj popullin.”

Edhe në Kur’ani Kerim thuhet:

“Vazhdo me këshillë, sepse këshilla u bën dobi besimtarëve.” Dharijat: 55

Rrugëdalja jote është t’i drejtohesh nefsit dhe t’ia tregosh injorancën dhe kokëtrashësinë e vet, si dhe ta njoftosh që me zgjuarësi dhe me udhëzimin e tij në rrugë të drejtë, arrin në lartësi. E kur nefsi insiston në budallallëk, duhet t’ia shpjegosh kështu:

“O nefsi, sa e madhe është injoranca jote, e ti thua se je i mençur! A nuk e di se para teje janë xheneti dhe xhehenemi? A nuk e kupton se në njërin do të shkosh së shpejti? Çfarë është ky dëfrim dhe zbavitje karshi një rreziku kaq të madh? A nuk e mendon se do të largohesh prej kësaj bote, sot o nesër? Si mund ta shohësh të largët atë që Allahu Teala e sheh afër? A nuk e di se çdo gjë që do të vijë, edhe është afër? A nuk e kupton se vdekja vjen papritur, pa u lajmëruar? Ajo nuk ju vjen vetëm disave, e të tjerëve jo, vetëm në dimër e në verë jo, apo vetëm në verë e në dimër jo, vetëm ditën e natën jo, apo vetëm natën e ditën jo, vetëm në fëmijëri e në rini jo, apo vetëm në rini e në fëmijëri jo. Përkundrazi, ajo mund të vijë në secilën frymë, krejt papritmas.

E nëse nuk vjen vdekja e papritur, vjen sëmundja e papritur. Pastaj ajo e tërheq njeriun zvarrë deri në vdekje. Pra, pse nuk përgatitesh për vdekjen që të është më afër se çfarëdo afërsie? A nuk mendon për atë që thotë Allahu Teala:

“Njerëzve u është afruar koha e llogarisë së tyre, e ata të hutuar në pakujdesi, nuk përgatiten fare. (*) Atyre nuk u erdhi nga Zoti i tyre kurrfarë paralajmërimi i ri, e që ata të mos e përgjojnë atë, duke u tallur me të, (*) e zemrat e tyre janë të hutuara.” (21-Enbija: 1-3).

O nefsi, turp të kesh nëse mendon se Allahu nuk të sheh kur dalldisesh në veprime të ndaluara; ky është kufri (mosbesimi) më i madh! E nëse bën gjynah duke e ditur që Allahu të sheh, atëherë sa i paturpshëm e i humbur që je! O nefsi, turp të kesh! Kur njëri nga skllëverit ose vëllezërit e tu bëjnë një veprim që ty nuk të pëlqen, sa do të ofendohesh e të jesh i zemëruar me ta? Mendoje mirë këtë, dhe mendo - me çfarë guximi ti i kundërshton urdhrat e Allahut?! Mjerë për ty nëse mendon që mund të durosh dënimin e Tij! Provo një orë të qëndrosh në diell, ose në hamam, ose fute gishtin në zjarr! Mos je duke u mashtruar prej mirësisë së Allahut? Ose po mashtrohesh me atë që Allahu nuk ka nevojë për nënshtrimin dhe ibadetin tënd? Nëse je i bindur në këtë, pse pra i mbështetesh Atij në çështje të dynjallëkut? Kur një armik përpiaqet të të sulmojë, përse ti mendon zgjidhjen për të dëbuar armikun? Pse nuk ia lëshon këtë mirësisë së Allahut? Kur ke nevojë për para, pse punon me tërë fuqinë dhe kërkon çdo lloj zgjidhje?

Pse në këtë çështje nuk po i beson mirësisë së Allahut, ose pse nuk pret që Allahu ta dërgojë një rob të Tij e të sjellë atë për çka ti ke nevojë e të mos lodhesh duke punuar, ose po mendon që mirësia e Allahut është vetëm për në ahiret e jo për në dynja? A nuk e di ti që ligji hyjnor është i pandryshueshëm, që Rabbi i botës dhe ahireti është një, dhe se njeriu do ta ketë vetëm atë për të cilën ka punuar? O nefs, turp të kesh sa e çuditshme është kjo hipokrizia jote dhe besimi yt i kotë! Me gjuhë deklaror se beson, por nga gjymtyrët të rrjedh hipokrizia. E Krijuesi yt të tha:

“Nuk ka asnjë gjallesë në tokë që Allahu të mos ia ketë garantuar furnizimin e saj.” (11-Hud: 6),

si edhe:

“Njeriut nuk i takon tjetër vetëm se ajo që ka punuar.” (53-Naxhm: 39)

Allahu ta garantoj furnizimin në dynjallëk e pastaj të vendosi kufijtë. Por ti e kundërshton këtë me veprimet tua dhe grabit nga dynjaja si një qen i tërbuar. E ahiretin, Allahu e përcaktoi ta fitosh me përpjekjen tënde, ndërsa ti me mendjemadhësi e përçmon ahiretin, si një i mashtruar. Kjo nuk është shenjë e besimit. Po të ishte besimi i mjaftueshëm vetëm me gjuhë, atëherë pse hipokritët do të jenë në nivelin më të ulët të xhehenemit? O nefs! Veprimet dhe sjelljet tua janë si veprimet dhe sjelljet e atyre që nuk besojnë. Apo, mos po mendon se shpëton kur të vdesësh? Medet, sa keq! A mendon se do të braktisesh?

A nuk ishe ti veç se një pikë fare i vendosur sigurt në mitër? Pastaj a nuk u bërë droçkë gjaku, pastaj copë mishi, pastaj u veshe me eshtrat, e më pas, a nuk ta dha Allahu Teala formën e njeriut? Ai që të krijoi ty kështu, a mendon se nuk është i plotfuqishëm të të ringjallë pas vdekjes? Nëse ky besim është i fshehur në zemrën tënde, ti je në kufër (mosbesim) dhe injorancë të madhe. A nuk mendon se si të krijoi Allahu Teala nga një pikë spermë, e pastaj ta lehtësoi rrugën e lindjes, mandej të bën të vdesësh dhe varrosesh në varr. A mos po e mohon ajetin:

“...kur të dojë, Ai e ringjallë.”

Nëse këto nuk i mohon, përse pra nuk ke kujdes? Nëse një mjek çifut të njofton se ushqimi yt më i dashur është i dëmshëm për ty, si e ndalon veten të mos e hash atë ushqim? A nuk ka rëndësi për ty as sa një mjek çifut urdhri i Allahut Teala? Ky urdhër është dëshmuar me muxhizet e pejgamberëve, e mjeku të paralajmëron vetëm nga përvoja e vet dhe me tahmin, me mendje të kufizuar e dituri të mangët. Bile, edhe një fëmijë nëse të thotë se akrepi është nën rrobat tua, ti menjëherë i heq rrobat, pa kërkuar dëshmi. A janë më pak të vlefshme për ty fjalët e pajgamberëve, evliave dhe dijetarëve se sa fjala e një fëmiju? Apo mos për ty djegia e xhehenemit, zinxhirët dhe prangat, zakumi, topuzi, qelbi dhe helmi, gjarpërit dhe akrepët e xhehenemit janë më pak të dëmshme se sa dhimbja që do ta ndjesh nga akrepi i dynjasë, e që zgjatë vetëm për një ditë, ose më shkurt? Kjo nuk është sjellje e njeriut të mençur.

Po të kuptonin kafshët këtë sjelljen tënde, do të tallëshin me mendjen që ke. O nefs! Nëse të gjitha këto i kupton dhe beson, atëherë pse e vonon veprimin? Vdekja është afër dhe është e mundur që të vjen bash në atë moment që nuk e pret. Si mund të jesh i sigurt që momenti i caktuar (exheli) do të vonohet? Supozojmë edhe se të është shtyer vdekja për njëqind vjet; a mendon se një ditë ibadeti do të mjaftojë? A mendon që me kalin që e ushqen njëherë në luginë mund ta kapërcesh malin? Nëse kështu mendon, sa injorant i madh që je! A bëhet hoxhë ai që largohet nga shtëpia për dituri e me vite të tëra vetëm shetit kot, e kur vendos të kthehet në shtëpi mëson vetëm për një vit? A nuk përqeshet një i tillë? A mendon ai se bëhet hoxhë duke iu mbështetur mirësisë së Allahut?

Pastaj, të themi se të mjaftojnë ibadetet që do të bësh kah fundi i jetës, në pleqëri. E ku e di se do të arrish pleqërinë? Atëherë, pse nuk angazhohesh me ibadet? Ja të themi edhe se do të jetosh deri në pleqëri, a mendon ti se nuk do të pyetesh pse e ke braktisur ibadetin në pleqëri? Shkak i kësaj është vetëm dobësia e vullnetit, dhe përshtatja epshit. E çfarë mendon ti, se vjen një ditë e do ta kesh të lehtë të kundërshtosh dëshirat e epshit? Nëse pret një ditë të tillë, mashtrohesh, sepse Allahu Teala nuk ka krijuar e as nuk do të krijojë një ditë të tillë. Xheneti është gjithmonë i rrethuar me pengesa e vështirësi. Këto kurrë nuk do të lehtësohen, për askë.

Mendo qe sa vjet je duke i thënë vetes: ‘nesër, nesër...’, dhe e mashtron veten. Sot shkoi, ‘nesër’ erdhi, e prapë premtime boshe.

Sot është si dje, e nesër si sot. Dje nuk ishe i aftë për të kryer obligimin, as sot nuk je, e nesër do të jesh edhe më i paaftë.

Epshtet janë si pemë që lëshon rrënjë, e njeriu është pergjegjës për t'i shkullur epshtet. Nëse ti këtë e lë për nesër, duke u arsyetuar se sot je i pafuqishëm, atëherë bëhesh si i riu i fuqishëm që mund të nxjerrë pemën me gjithë rrënjë, e arsyetohet se sot është i lodhur, e nesër do ta bëjë. Por nesër ai plakët, e humbë fuqinë, e pema edhe më shumë forcohet. E kur për diçka nuk të mjafton fuqia që ke në rini, është e qartë nuk do të mjaftojë as në pleqëri. Ibadeti në pleqëri është i vështirë, mundimi për ta zbutur ujkun plak është mundim koti. Ky është një realitet që çdokush e di, sepse pema e njomë lehtë lakohet, por pema e thatë nuk e pranon lakimin.

O nefs! Nëse nuk i merr parasysh këto që u shpjeguan qartë e kuptueshëm, dhe prapë deklaron se nesër do të veprosh, si mundesh ende të mendosh se je i mençur? A ka budallallëk më të madh se sa budallallëku yt?! Ndoshta do të thuash: 'Largimi im nga ibadetet është për shkak se jam lidhur për kënaqësitë epshore, dhe për shkak se nuk mund të duroj vështirësitë' - eh, ky është budallallëk me brirë, dhe është një arsye e shëmtuar. Nëse beson në këtë deklaratë tënde, atëherë kërko kënaqësi nga nimetet e pastra e të përjetshme. E këto nuk arrihen në dynja, por vetëm në xhenet dhe sigurohen duke i kundërshtuar dëshirat e epshit. Një kafshatë pengon shumë kafshata tjera.

Mendo nëse një të sëmuri mjeku i thotë:

- Duhet të mos pish ujëtë ftohtë për tri ditë, e nëse pi, sëmundja të bëhet kronike e nuk do të jesh në gjendje të pish ujë të ftohtë tërë jetën. Nëse i përshtatesh këshillës time e nuk pi, sapo të shërohesh, tërë jetën mund të pish ujë të ftohtë;

e nëse i sëmuri thotë:

- Do të pi tani, e - çfarë të ndodhë le të ndodhë;

çfarë mendon ti për këtë të sëmure? A nuk thua se ai është i çmendur? Pra, tërë jeta jote në dynja, në krahasim me jetën e pavdekshme në ahiret, është si ato tri ditë. A mendon se më e vështirë është të kundërshtosh dëshirën e epshit për tri ditë në këtë botë të vdekshme, apo të durosh përjetshëm zjarrin e xhehenemit, në botën e pavdekshme? Ai që nuk mund të durojë dhimbjen e përpjekjes për tri ditë në dynja, si mund të durojë dënimin e perjetshëm të Allahut?

Nëse ende i mbyllë sytë karshi të gjitha këtyre gjendjeve, duke mos kundërshtuar dëshirat e nefsit, kjo është nga kufri i fshehtë në ty, ose nga budallallëku yt. Kufri i fshehtë është padituria jote për peshën e sevapit e të gjynahut dhe nga dobësia e bindjes tënde për ditën e llogarisë. E budallallëku yt është mbështetja në mirësinë dhe faljen e Allahut, duke menduar se si Allahu Teala nuk ka nevojë për ibadetin tënd, prandaj nuk largohesh nga asnjë veprim i keq. E në anën tjetër nuk i mbështetesh Atij as për një kafshatë e as për një kokërr. Ti me tërë fuqinë mundohesh të sigurosh atë çka të duhet në dynja, dhe në këtë çështje kërkon çdo zgjidhje. E personi me këso veprimi e sjelle, vërtetë meriton epitetin 'budalla'.

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“I mençuri kërkon llogari prej nefsit dhe punon për ahiret, e budallai u përshtatet dëshirave të nefsit e shpreson nga Allahu.”

O nefs! Si nuk të vjen turp, kur ti e di se nuk është mirë që jeta e kësaj bote dhe shejtani të të mashtrojnë. Kujdesu për veten e mos e humb kohën, frymët janë të numëruara. Kur shkon një frymë, ka shkuar një pjesë e jotja. Përfito nga shëndeti para se të vjen sëmundja, nga koha para se të vjen vështirësia, nga pasuria para se të vjen varfëria, nga rinia para se vjen pleqëria e vdekja, puno për ahiret duke menduar jetën e pavdekshme.

O nefs! A nuk e siguron ti ushqimin, rrobat e ngrohjen për dimër, qysh në verë? Pse për këtë nuk po i mbështetesh Allahut? Pse nuk pret që Ai ta largojë të ftohtin - Ai është i plotfuqishëm për këtë. Por, ti kërkon zgjidhje. A mos mendon që ngrirja e xhehenemit është më e shkurtë e më e lehtë se sa ngricat e dimrit? Ose mendon se janë të ngjashme? Ose mendon se ekziston mundësia e shpëtimit prej kësaj edhe pa vepruar? Assesi! Asnjëra nuk është e saktë. Të ftohtin e dimrit e mënjanojnë veshja dimërore, shtëpia e zjarri, por acarin, e edhe zjarrin e xhehenemit mund t'i parandalojë vetëm kalaja e tevhid-it rrethuar me hendekun e ibadetit. Mirësia e Allahut është që ta tregon rrugën për në atë kala dhe t'i siguron se bapet që të dërgojnë atje, e jo që ta largojë vuajtjen, pa u angazhuar ti, njëjtë siç krijoi zjarrin, krijoi se bapet dhe të tregoi mënyrën e përdorimit, që të mbrohesh nga të ftohtit me veprimet tua.

Njëjtë t'i ka treguar rrugët e shpëtimit nga xhehenemi e t'i ka krijuar sebetet për shpëtim, e Allahu Teala nuk ka nevojë për ibadetin tënd. Ti ke nevojë për ibadetet tua, sepse të janë rrugë e shpëtimit. Kush bën një të mirë, e bën për vete, dhe kush bën një të keqe, e bën për vete. Allahu Teala nuk ka nevojë për askënd dhe asgjë. O nefs i mjerë! Tejkalo injorancën tënde! Krahaso ahiretin me dynjanë.

“Krijimi dhe ringjallja e ju të gjithëve është njësoj si krijimi i një njeriu të vetëm.” (31-Llukman: 28)

“Ashtu siç e filluam krijimin e parë, Ne do ta përsërisim atë.” (21-Enbija: 104)

Dhe nuk ka ndryshim në ligjin hyjnor (adetullah).

O nefs! Të shoh që je miqësuar me dynjanë dhe ke gjetur qetësinë te ajo. Vështirë e ke të largohesh prej saj dhe vazhdimisht dëshiron t'i afrohesh. Gradualisht, në zemër po të rritet dashuria për të. Kupto që as nuk je i vëtedijshëm për shpërblimin dhe dënimin e Allahut, për gjendjet dhe vështirësitë e ditës së kijametit. E vdekja do të ndajë nga miqtë. Mendo sikur dikujt i urdhërohet të hyjë në sarajin e sulltanit prej një dere e të dalë nga tjetra, e ai kur hyn sheh aty një fytyrë të bukur dhe lidhet për këtë bukuri sikur do të qëndrojë përgjithmonë në atë saraj, duke harruar që është i detyruar të largohet nga aty - a është ky i arsyeshëm apo budalla? E, a nuk e di se edhe dynjaja është si kjo - ajo është pronë e Allahut! A nuk e di se në këtë dynja je vetëm kalimtar, e gjithë çka ka në të nuk shkon pas kalimtarëve kur këta të vdesin?

Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Ruhu’l-Kudus (Xhebraili) më fryu në zemër (njohurinë): Dashuro çfarë të duash, në fund do të ndahesh. Vepra si të duash, në fund do të përgjigjesh. Jeto sa të duash, në fund do të vdesësh.”¹⁹

O nefs! A nuk e di ti se personit që është lidhur për kënaqësitë e dynjasë dhe është mësuar të veprojë sipas dëshirës, e duke e ditur se pas tyre gjithsesi vjen vdekja - në ndarje vuajtja vetëm sa do t’i shumëfishohet? A nuk mendon që injoranca po të ushqen me helm vdekjeprurës? A nuk e sheh se si disa ndërtuan pallate të mëdha e pastaj i braktisën? A nuk e sheh se si pasurinë e tyre Allahu Teala ua dha armiqve të tyre? A nuk e sheh se si ata grumbulluan ushqimin e nuk mundën ta hanë, ndërtuan pallate e nuk banojnë në to, shpresonin për ato që nuk i arritën? Ata ndërtuan pallate që ngriheshin deri në qiell, megjithatë, vendqëndrimin e kanë në varr. A ka në dynja budallallëk më të madh?! Njeriu ndërton në këtë botë që sigurisht do ta braktisë, dhe e shkatërron ahiretin e vet, ku sigurisht do të mbetet përgjithmonë; si nuk turpërohesh të jesh pjesë e një budallallëku të tillë?! Kuptoje që ti nuk posedon shikimin e brendshëm, e të orientohesh vet, por nga natyra përshtatesh dhe anon kah të tjerët; atëherë krahaso veprimet e atyre që janë dalldisë në dynjallëk me veprimet e peygamberëve, evliave dhe dijetarëve, e pastaj përshtatju atyre që të duken më të arsyeshëm.

O nefs! Sa e çuditshme kjo gjendja jote, sa e madhe kjo injoranca jote dhe sa e dukshme kjo kryengritja jote!

¹⁹ Shirazi Sehl nga Sa’d.

Çuditem! Si mund të jesh aq i verbër për këto çështje aq të dukshme! Ndoshta të ka habitur dashuria për reputacion, prandaj nuk kupton. A nuk mendon se reputacioni do të thotë tërheqja e zemrave të disa njerëzve kah vetja.

Dhe le të supozojmë se të gjithë njerëzit në këtë dynja të nënshtrohen ty; a nuk mendon se si pesëdhjetë vjet më vonë nuk do të mbetet mbi dynja asnjëri prej atyre që të nënshtrohen, e as ti? Do të vijë koha që do të harrohesh, edhe ti e edhe ata që të ishin nënshtuar ty, bile nuk do ta përkujtojnë as emrin as famën, siç ju ndodhi sulltanëve të mëparshëm. Me një ajet është thënë:

“Vallë, a po sheh ndonjë prej tyre, dhe a po dëgjon përshpëritjen më të vogël të tyre?” (19-Merjem: 98)

O nefs! Si mund të zëvendësosh atë që do të mbetet përjetshëm me ty me atë që do të zhduket?! Edhe nëse je sulltan i një populli që të është nënshtuar ty, udhëheqës absolut; a ke menduar se si do të jetë gjendja jote kur ta kthejnë shpinën nëse të humb fuqia, bile as familjarët nuk të përshtaten e nuk të dëgjojnë. Edhe këtë mendoje: nëse nuk largohesh nga dynjallëku për shkak të verbërisë tënde dhe nga padituria jote për ahiret, të paktën duhet ta përbuzësh dynjallëkun duke shikuar ortakët e saj si i nënshtrohen. Njeriu përbuz dynjallëkun për shkak të vështirësisë, mërzisë së madhe dhe zhdukjes së shpejtë të saj.

Atëherë, çfarë po ndodhë me ty– dynjallëku ty do të braktisë, pseti nuk largohesh edhe një grimcë nga dynjallëku?! Përse gëzohesh kur merr diçka prej dynjasë,

e afër vetes ke çifutë e kaurë që ta kalojnë në këtë, që edhe më shumë kënaqen me ëmbëlsitë dhe zbukurimet e dynjasë?! Sa e pështirë është dynjaja, kur edhe këta fatzinj ta kalojnë në të! Sa budalla që je ti, e sa të ulëta i ke dëshirat!

Sa i pavlerë është mendimi yt, kur nuk mendon të jesh nga mukarrebunët, me ata që janë në mesin e pejgamberëve dhe sidikëve, që do të jenë afër Rabbit të botëve, përgjithmonë! Ti më me dëshirë do të jesh në safin e të mjerëve, në mesin e budallenjëve e të padijshmëve. Sa e madhe është humbja, kur humbet edhe dynjanë edhe besimin! Prandaj ngutu, o nefs! Vdekja po afrohet, e ti je drejtuar kah shkatërrimi; koha e frikës po afrohet. Pas vdekjes, kush do t'i falë namazet që nuk i ke falur, kush do të agjërojë ditët që nuk i ke agjëruar, kush do ta bëjë razi Rabbin tënd në vend teje? Mjerë ti, o nefs! Pasuria jote e vetme janë ditët, që i ke të caktuara. Prandaj përfito nga këto ditë të mbetura. Nëse këto ditë të fundit i kalon duke vajtuar për ditët e kaluara, kjo nuk të mjafton. E si do të jetë gjendja jote nëse edhe këto ditë të fundit i harxhon kot?

O nefs! A nuk e di ti që vdekja është duke të pritur, varri është shtëpia jote, dheu është shtrati yt, krimbat janë shokët tu dhe dita e mahsherit është para teje? O nefs! A nuk e di ti që ushtarët e vdekjes po të presin te dera dhe nuk do të shkojnë pa të marrë edhe ty me vete.

O nefs! A nuk e di ti që të vdekurit kërkojnë të kthehen në dynja edhe për një ditë, a nuk e di ti që ata janë në gjendje të japin tërë dynjallëkun, vetëm po të ishte mundësia për t'u kthyer në dynja, të paktën vetëm

një ditë, të besojnë, e pastaj të kthehen? Mundësinë që ata e kërkojnë e nuk mund ta kenë, ti e ke në duar. E si mund ta harxhosh pra ditën kot?!

O nefs, vaj për ty! Karshi njerëzve e zbukuron të jashtmen, e me të brendshmen i kundërshton urdhrat e Allahut. Turpërohesh prej njerëzve, e nuk ke turp prej Allahut! Vaj, o i shkretë! Si mund t'ju urdhërosh njerëzve të mirën, e ti vet i përlyer me turp? I fton njerëzit në rrugë të Allahut, e vet largohesh. Njerëzve ju përkujton Allahun, e vet e harron. A nuk e di ti që gjynahqarit i vjen era më e pështirë se jashtëqitjes së njeriut?! E me jashtëqitje nuk mund të pastrosh asgjë. Si guxon të synosh të pastrosh dikë tjetër, e vet nuk je i pastër?

O nefs, haram të qoftë! Vetëm po të kishe njohur veten ashtu siç je, do ta kuptoje që ti je sebepi që ju sjellë të këqija njerëzve. Vaj për ty, o nefs! E bëre veten gomar të iblisit, ai të shalon e të udhëheqë si të dojë. Shejtani tallet me ty, e ti je krenar me veprimet tua! Si mund të pëlqejë veprimi me shumë gabime dhe gjynahet? Sikur të largohesh nga ato veprime, do të fitoje shumë. Allahu e mallkoi Iblisin për një gabim, pas dyqind mijë vitesh ibadet të tij, e edhe Ademin a.s., e nxorri nga xheneti për një gabim, e ishte peygamber dhe i zgjedhur i Tij, ndërsa ti krenohesh me veprimet tua, përplot me gabime e gjynahe!

Vaj për ty o nefs, sa shumë je mashtruar e sa i paturpshëm je! Ku merr guxim e futesh në gjynahe, premtos - e nuk e mban premtimin e dhënë, bën marrëveshjeve, e pastaj e prishë! O nefs, turpërohu! Me

gjithë këto të meta, ti ende thellohesh në ndërtimin e dynjasë, thua se kurrë nuk do të vdesësh. A nuk i sheh rahmetlitë, që janë në varre? Edhe ata grubulluan para, ndërtuan pallate dhe aq shumë u dalldisën pas dëshirave. E në fund, pasuria e tyre u shpërnda, ndërtimet e tyre u rrëzuan, veprimet e tyre mbetën bosh, e ata shkuan nën tokë. A nuk të vjen turp, o nefsi! A nuk merr mësim prej tyre? A nuk i shikon ata? A mendon se vetëm ata shkuan mirëpo ti do të mbetesh përgjithmonë në dynja? Medet, sa shpresë e rreme!

Në realitet, nga momenti që ke ra nga barku i nënës, ti je duke e harxhuar jetën. Bëj çfarëdo pallati në sipërfaqen e tokës, në fund do të hysh nën tokë. A nuk ke frikë kur do të vijë shpirti në fyt dhe kur do të vijë meleku me fytyrë të zymtë, me ngjyrë të zezë dhe me lajmin e vuajtjes? A mendon se të ndihmon pendimi atëherë? A mendon se kur në atë çast të qash, gjendet ndokush që i dhimbsesh? O nefsi! Me këtë gjendje të mjerë, vërtetë e çuditshme që pretendon se je i arsyeshëm e largpamës. Të duket mençuri të gëzohesh për shtimin e pasurisë për çdo ditë, e nuk shqetësohesh që ditët po të pakësohen! Çfarë dobie ke nga shtimi i pasurisë, kur jeta po të harxhohet? Si nuk të vjen turp; ahireti po të afrohet sigurt, e ti dëshiron të ikësh prej tij, dhe i drejtohesh dynjasë, e ajo të braktisë! Sa ka të tillë që i shtyejnë gjërat për 'një ditë tjetër', e ajo ditë nuk ju vjen kurrë. Ti e sheh këtë te miqtë e tu, të afërmit e fqinjët. Dhe në momentin e vdekjes e sheh dhimbjen e tyre, e prapë nuk e braktisë budallallëkun tënd. O nefsi i mjerë! Ruaju nga dita kur Allahu Teala do të kërkojë

përgjegjësi nga secili njeri, për secilën vepër - të vogël a të madhe, të fshehtë a të hapur.

Mendo me cillin trup do të qëndrosh në praninë e Allahut, dhe me cilën gjuhë do të përgjigjesh? Mendo çfarë do të thuash, bëji gati përgjigjet, dhe të jenë korrekte. Së paku shfrytëzoi ditët e fundit të kësaj jete të shkurtë, në këtë shtëpi kalimtare, për jetën e pavdekshme në shtëpinë e përhershme. Vepro para se të vijë dita kur nuk do të mund të veprosh. Largohu nga dynjaja me dëshirë, para se të largohesh detyrueshëm. Mos u mashtro me zbulime të dynjasë.

Sa ka njerëz që gëzohen, e as nuk e kuptojnë se janë të mashtruar. Haram u qoftë atyre që meritojnë dënimin, e duke mos e kuptuar këtë qeshin e gëzohen, luajnë e argëtohen, hanë e pinë. Por sipas vendimit të Kur'anit Kerim, ata mund të jenë lënda djegëse e zjarrit të xhehenemit.

O nefs! Nxjerr mësim kur shikon dynjanë. Puno vetëm për nevoja të domosdoshme për dynjallëk, dhe largohu vullnetarisht prej tij. Drejtoju ahiretit. Mos u bëj si ata që pa falënderuar për mirësitë që u janë dhënë, kërkojnë edhe më shumë, e as si ata që ftojnë në druajtje e vet nuk kanë drojë. Kuptoje që feja e imani nuk kanë bedel, e as trupi nuk ka zëvendësim! Ai që ditët dhe netët i ka mjet udhëtimi, ai me to largohet, udhëton, ani pse nuk niset për rrugë.

O nefs! Merr mësim nga ky vaz, pranoi këto këshilla. Ai që e largon fytyrën nga këshilla është bërë razi me xhehenem. Por nuk shoh që po i dëgjon këto këshilla. Nëse për pranimin e këshillave të pengon ngurtësia e

zembrës, vazhdo me namazin e natës, e nëse ngurtësia nuk largohet, vazhdo ditën me agjërë.

Nëse me këto nuk arrinë sukses, atëherë shoqërohu më pak me njerëzit dhe fol pak, interesohu për akrobatë, ndihmo jetimët. Nëse edhe pas të gjitha këtyre, ti ende insiston në gjendjen e vjetër, kuptoje mirë që Allahu ka vulosur zemrën tënde, errësira e gjynaheve të ka mbyllur zemrën, nga brenda dhe jashtë. Tashmë përgatitu për xhehenem, tjetër nuk ka. Allahu Teala e krijoi xhenetin si edhe banorët e tij, dhe krijoi xhehenemin, e edhe banorët e tij. Pra, secilit i lehtësohet të bëjë atë për çfarë është krijuar. Nëse nuk ke interesim për këto këshilla, atëherë mos shpreso.

Por, humbja e shpresës nga mëshira e Allahut është gjynah i madh, Allahu na ruajtë nga kjo! Prandaj, nuk ke rrugë për dëshpërim, por as rrugë për shpresë, sepse të gjitha dyert e hairit janë mbyllur për ty. Në këtë gjendje nuk mund të ketë shpresë, ajo do të jetë mashtrim. E tani mendo, a nuk të brenë ndërgjegjja para kësaj situatë? A lejon syri yt që të pikojë një lot për nefsin tënd, për ty, për shkak që je zhytur në këtë situatë? Nëse vërtet ndjen shqetësim nga kjo, dhe syri të loton, mos harro që edhe lotët vijnë nga rahmeti i Allahut. Atëherë për ty prapë është hapur një dritë shprese. Qaj e vajto dhe kërko ndihmë nga Allahu Teala. Ankoju Allahut Teala për veten. Kërko ndihmë me insisitim.

Mos u ligështo nga kjo gjendja jote e mjerë. Shpresohet se Allahu Teala tregon mëshirë për këtë gjendje dhe dobësi tënden, e të ndihmon. Gjendja jote është shumë e keqe, belaja nga dalldisja jote është e tmerrshme. Mjaft zgjati ky kundërshtimi yt, rrugët e

mashttrimit tënd u ndërprejnë. Dyert e arsytimit janë mbyllur për ty. Për ty nuk ka as rrugë, as shtëpi, as ndihmës, as ikje, as strehim, e as shpëtim, përpos te Rabbi yt. Prandaj, mbështetju kësaj dere, qaj, lutu i përulur dhe kërko ndihmë nga Allahu. Allahu i mëshiron ata që luten e përulen, Ai i ndihmon ata që me insistim kërkojnë. E sot ti je në telashe dhe ke nevojë për mëshirën e Tij. Rrugët të janë ngushtuar e dyret të janë mbyllur. Edhe mundësitë të janë ndërprerë. Këshilla nuk të ndihmoi, qortimi nuk të ndërroi mendjen. Por, Ai prej të cilit kërkon - Mirësitë e Tij nuk kanë fund, bujaria e Tij është e pashembullt, Rahmeti i Tij është i gjerë, falja e Tij përfshinë të gjithë, edhe gjynahqarin. Prandaj, lutju Allahut, sepse edhe babai yt Ademi a.s., kështu është lutur:

O Allah, O Rrahman, O Rrahim, O Halim, O Adhim, O Kerim, unë jam një gjynahqar, kam insistuar në gabime, isha i pamend që nuk i braktisa gjynahet. Unë, një gjynahqar i paturpshëm, erdha në praninë Tënde. Kjo është gradë e të mjerit, të dobëtit, të përçmuarit dhe të shkatërruarit. Më ndihmo dhe më shpëto shpejt, më shpëto nga kjo vështirësi, më shfaq ndikimin e mëshirës Tënde. Më shijo kënaqësinë e faljes, më jep ndërgjegje të pastër O Rrahman, O Rrahim.”

Vehb b. Munebbih tregon:

“Kur Allahu Teala e zbriti Ademin a.s. nga xheneti në Tokë, këtij lotët nuk iu ndalën, e në ditën e shtatë, deri sa ishte i mërzitur, në brenga e me kokën poshtë, Allahu iu drejtua përmes shpalljes:

- O Adem, çka është ky mundim që e shoh?!

- O Rabbi im, fatkeqësia ime është e madhe, më shkatërroi gjynahu. U përjashtova nga bota e melekutit. Pas nderimit, e gjeta veten në shtëpinë e përbuzjes, pas lumturisë - në shtëpinë e fatkeqësisë, pas bereqeteve - në shtëpinë e vuajtjes, pas mirëqenjes – në shtëpinë e dhimbjes, pas qëndrueshmërisë – në shtëpinë e të përkohshmes, pas përjetësisë – në shtëpinë e vdekjes e të zhdukjes. Si të mos qaj për veprimin tim?!

Atëherë Allahu Teala tha:

- O Adem, a nuk të zgjodha për Vete, të vendosa në Xhenetin Tim, të dhurova mrekullinë Time dhe të tërhoqa vërejtjen për zemërimin Tim?! A nuk të krijova me dorën e fuqisë Time, në ty fryva nga shpirti Im (Ruh), dhe i bëra melekët të të bëjnë sexhde, e ti gabove, e harrove fjalën e dhënë Mua, dhe u përballe me Mua?! Betohem me madhështinë Time, sikur Toka të mbushet me njerëz si ti, e sikur ata të më adhuronin vazhdimisht Mua e pastaj kryengriten, të gjithë do t'i vendosi në xhehenem!

Pas kësaj Ademi a.s., qau edhe për treqind vjet.”

Ubejdullah el-Bexheli tërë natën qante e thoshte:

“O Rabbi im, sa më të gjatë që e kam jetën, edhe gjynahet po më shtohen. Sapo nisi të braktis një gjynah, një tjetër epsh lajmërohet në mua. Ah, sa i mjerë që je o Ubejdullah! Një gjynah ende nuk u largua, e ti veç e kërkon tjetrin! Ah, sa i mjerë që je o Ubejdullah, e Zjarrin nuk do ta kesh vend për pushim e strehim! Ah, sa i mjerë që je o Ubejdullah, tokmaku i xhehenemit nuk do të jetë

i dashur për kokën tënde! Ah, sa i mjerë që je o Ubejdullah, u plotësuan nevojat e atyre që kërkuan, ndërsa e jotja, ndoshta, nuk do të plotësohet!”

Mensur b. Ammar tregon:

“Një natë, në Kufa, dëgjova një të devotshëm si i bënte dua Rabbit të vet, duke thënë:

- O Rabbi im, pasha madhështinë Tënde, unë me kryengritjet e mia nuk desha të jem i padëgjueshëm ndaj Teje! Sa herë që bëra gjynah, isha i vetëdijshëm, nuk injoroja dënimin Tënd, e as shikimin Tënd. Por, nefsi më mashtronte, e hajdutëria ime i ndihmonte. Fshehja Jote i mashtroi mangësitë e mia, edhe unë nga mosdija gabova, e me veprimet e mia i kaloja kufijtë. Kush do të më shpëtojë tash nga dënimi prej Teje?! Në cilin litar të mbahem, nëse Ti ma këput litarin Tënd?! I rëndë do të jetë turpi im, kur të jem në praninë Tënde, kur atyre që nuk do të kenë gjynahe t’ju thuhet: ‘Kaloni!’ e atyre që kanë gjynahe t’ju thuhet: ‘Ndaluni!’ A do të kaloj edhe unë bashkë me ata që nuk kanë gjynahe, apo do të mbetem, bashkë me ata që kanë gjynahe?

Mjerë për mua! Sa mu zgjat jeta, mu shumuan edhe gjynahet. Kur do të pendohem e të kthehem në rrugë të drejtë? A nuk erdhi koha të kem turp para Rabbit tim?!”

Pra, kështu njerëzit i bëjnë dua Rabbit të tyre dhe e qortojnë nefsin e vet. Qëllim i duave të tyre të pendimit është vetëm kërkimi i kënaqësisë (rizasë) së Allahut Teala, njëjtë siç e kanë edhe qëllim të qortimit vetëm kërkimin e kënaqësisë (rizasë) së Allahut Teala. Ai që shpërfillë qortimin dhe duanë e pendimit, ai as nuk

bregoset për nefsin e vet. Për të këtillin duhet pasur frikë se Allahu Teala nuk është i kënaqur (razi) me të.

Libri i *Murakabes* dhe *Muhasebes* përfundoi, e me lejen e Allahut pason libri *Teffekkur*. Hamd Allahut, të Vetmit, dhe salavat e selame sejjidit tonë, Muhammedit s.a.v.s., dhe familjes së tij!

PËRMBAJTJA

PARATHËNIE.....	3
MARRËVESHJA E KUSHTËZUAR.....	7
VETËKONTROLLI	17
FAZILETI I MURAKABES	17
HAKIKATI DHE GRADAT E MURAKABES	23
KËRKIMI I LLOGARISË NGA NEFSI	45
FAZILETI I LLOGARISË SË NEFSIT	45
HAKIKATI I LLOGARISË SË NEFSIT PAS VEPRIMIT	50
NDËSHKIMI I NEFSIT PËR PËRTACINË.....	53
LUFTA ME NEFSIN (MUXHAHEDE)	60
QORTIMI I NEFSIT.....	92

